

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA
EVROPSKÉ UNIE**

Autor práce: Franěk Robert
Studijní obor: Regionální studia (6702R014)
Forma studia: Kombinované studium
Vedoucí práce: PhDr. Hauser Jan
Katedra: SPOLEČENSKÝCH VĚD

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně
s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských
a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

vlastnoruční podpis autora bakalářské práce

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Hauserovi za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

Úvod	6
1 Historie SZBP EU	8
1.1 Evropská politická spolupráce (EPS)	8
1.1.1 Projekt Evropského obranného společenství	8
1.1.2 Vznik Evropského obranného společenství – EPS (Haagský summit, Lucemburská a Kodaňská zpráva)	10
1.1.3 Pařížský summit - zřízení Evropské rady	11
1.1.4 Londýnská zpráva	12
1.1.5 Plán Genscher-Colombo	12
1.1.6 Jednotný evropský pakt (JEP; JEA)	12
1.2 Vytvoření Evropské unie	13
1.2.1 SZBP EU jako politika druhého pilíře - Maastrichtská smlouva	16
1.2.2 Specifika pojmu „společná politika“	18
1.2.3 Charakteristika SZBP EU	19
1.2.4 Cíle a poslání SZBP EU	21
1.2.5 Nástroje SZBP EU	22
1.2.6 Instituce SZBP EU	24
1.2.7 Institucionální změny v SZBP	26
1.2.8 Rozhodovací mechanismy v oblasti SZBP	28
1.2.9 Financování SZBP	30
2 Evropské bezpečnostní a obranné politiky	31
2.1 Důsledky změn SZBP v kontextu AS pro další politickou integraci Evropy	31
2.2 Základní charakteristika ESS	35
2.3 Tři dlouhodobé cíle ESS a jejich vztah k NSS	36
2.4 Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)	37

2.4.1 Strategická koncepce NATO (1999), mezinárodněpolitický kontext jejího vzniku a její hlavní rysy	37
2.4.2 NSS 2002 a mezinárodněpolitický kontext jejího vzniku	38
2.4.3 ESS a mezinárodněpolitický kontext jejího vzniku	40
2.4.4 Rozdíly v přístupu k hrozbě globálního terorismu u NSS a ESS	43
3. Transatlanticismus v SZBP	44
3.1. Atlantismus a europeizace	46
3.2. Problematické vztahy Ruska k EU	50
3.3 Transatlantické vztahy po ukončení studené války	54
3.4 Transatlantické vztahy po 11. září 2001	55
3.5 Síly rychlé reakce, rychlého nasazení a bojové skupiny EU	57
3.6 Předpokládané trendy rozvoje EBOP	58
3.7 Rozpory v plánech EBOP	60
Závěr	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
SEZNAM ZKRATEK	70
SEZNAM PŘÍLOH	71
Příloha č. 1: Tři pilíře Politiky Evropské unie	72
Příloha č. 2: Členění politik EU	73
Příloha č. 3: Příklad společné strategie SZBP	74
Příloha č. 4: Příklad společné akce Rady	77
Příloha č. 5: Problematika vytváření SZBP	81
ABSTRAKT	82
ABSTRACT	83

Úvod

Společné zahraniční a bezpečnostní politika EU (SZBP) byla založena Smlouvou o Evropské unii v rámci Maastrichtského jednání. V platnost Maastrichtská smlouva vstoupila 11. listopadu 1993.

Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU se v podstatě od počátku svého působení potýkala s mnoha problémy, v jejichž důsledku došlo k řadě návazných jednání a konferencí, které v letech 1996 - 1997 vyústily v rámci Amsterodamské konference 2. října 1997 v podpis smlouvy měnící zakládající smlouvy evropských společenství a EU. V rámci této amsterodamské smlouvy byla pozměněna i SZBP.

Od útoků z 11. září a války v Iráku došlo k další zásadní revizi pojmu bezpečnosti. Bezpečnost se znovu stala jednou z naléhavých starostí Evropanů. Evropě se otevřel prostor pro projednávání mnoha návrhů spojených s problematikou SZBP. Mezi občany vzrostlo přesvědčení, že Evropa může v zajišťování světové bezpečnosti hrát samostatnou roli, a podpora projektů, jakými jsou např. Síly rychlé reakce, nabyla na váze. I na institucionální úrovni EU se začalo vážně uvažovat o tom, že by se EU stala v 21. století jedním z celosvětových garantů bezpečnosti.

Zpracování své bakalářské práce jsem rozčlenil do pěti základních oblastí, ve kterých budu analyzovat vznik a reformu SZBP. Jako klíčové téma jsem si zvolil zahraniční politiku rozšiřující se EU a její současné i budoucí dopady na transatlantické vztahy.

Struktura práce:

Struktura práce se odvíjí od metodiky kritické analýzy "od obecného ke konkrétnímu". Nejprve se zaměřím na obecnější otázky, jakými jsou charakteristika EPS, vznik EU a SZBP, proměny bezpečnostního prostředí a trendy v bezpečnostní politice Evropanů a Spojených států po konci studené války (ilustrované na případové studii v podobě srovnání Evropské bezpečnostní strategie a Národní bezpečnostní strategie Spojených států).

- V první části zařazuji stručné pojednání o vývoji evropské politické spolupráce (EPS), vytvoření EU a vzniku SZBP na Mezivládní konferenci 1991-92 v Maastrichtu, význam závěrečného dokumentu Mezivládní konference 1996-97 (takzvané Amsterodamské smlouvy) ve vztahu k SZBP a vývoji politické integrace Evropy.

- Ve druhé části popíši charakteristiku Evropské bezpečnostní a obranné politiky.
- Ve třetí části budu analyzovat zahraniční politiku rozšiřující se EU a její současné i budoucí dopady na transatlantické vztahy. Zaměřím se na vývoj transatlantických vztahů a popis předpokládaných trendů jejich dalšího rozvoje ve vztahu k Evropské bezpečnostní a obranné politice.
- V závěru provedu zhodnocení možných forem EBOP s poukazem na prognózu v jaké formě by jednotlivé formy transatlantické partnerství narušovaly a v jaké míře. A pokusím se vyvodit doporučení pro ČR.

Pokud jde o použité zdroje informací – jak samotná SZBP, tak především samotná problematika dopadů EBOP na transatlantické vztahy, tvoří poměrně nedávnou zkušenost evropské politiky a v odborné literatuře existuje poměrně málo zdrojů v češtině. Proto jsem jako zdroj referenčního materiálu (z hlediska faktů, definic pojmů a problémů i názorových postojů) použil především internetových zdrojů. Z tištěné odborné literatury mi posloužily tři publikace české provenience. Dvě z nich, autorů Dušek a König a kol., především jako zdroj pro historickou oblast vývoje SZBP Král a Pachta pro oblast EBOP a problematiku transatlantismu.

1 Historie SZBP EU

1.1 Evropská politická spolupráce (EPS)

1.1.1 Projekt Evropského obranného společenství

Zhoršení mezinárodní situace následkem vypuknutí korejské války v červnu 1950 vyvolalo v západní Evropě růst neklidu tváří v tvář komunistické hrozbě. Byla tak nastolena otázka vyzbrojení Spolkové republiky Německo, která do té doby neměla vlastní vojenskou sílu. 20. října 1950 proto francouzský ministerský předseda R. Pleven navrhl zřídit nadnárodní evropskou armádu, do níž by byl začleněn německý vojenský kontingent (tzv. „Plevenův plán“). Na základě tohoto plánu posléze vznikl projekt **Evropského obranného společenství (EPS)** a 27. května 1952 byly podepsány smlouvy o zřízení tohoto společenství státy Beneluxu, Itálií, Německem a Francií. Předpokládaná organizace byla ambiciózní: instituce mezinárodní povahy s Komisariátem pro obranu, Parlamentním shromážděním a soudním dvorem. Armáda měla být relativně integrovaná v tom smyslu, že nábor a výcvik měly být zajištěny na národní úrovni a měla být vytvořena evropská vojenská správa odpovědná zejména za racionalizaci výzbroje. Tento útvar však měl být těsně podřízen Severoatlantické alianci.¹ V říjnu 1954 ale francouzský parlament v důsledku změny politické konstelace ve Francii odmítl tyto smlouvy ratifikovat, čímž tato iniciativa zanikla.

Po neúspěšných pokusech vytvořit evropské obranné a politické společenství v padesátých letech bylo od dalších pokusů o zařazení této problematiky mezi hlavní rámec jednání o evropské integraci upuštěno. **Spolupráce v oblasti bezpečnosti a obrany byla včleněna do tzv. atlantického rámce: „NATO se stalo hlavní organizací pro zajištění bezpečnosti a obrany západní Evropy a Spojené státy se staly hlavním garantem evropské bezpečnosti.“**² Zahraniční politika zůstala ve výhradní kompetenci národních států. Hlavním nástrojem pro upevňování spolupráce v rámci Společenství byla ekonomická integrace.

---

¹ FABRICE FRIESE, *Velké evropské rozpravy*, str. 85, Praha, HZ Editio – 1998. In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

² SJURSEN HELENE: *The CFSP: an Emerging New Voice in International Policies?* ARENA Working Papers, 99/34, str. 2. In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

Další pokus o sjednocení západoevropských států, respektive členských států Společenství v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, byl učiněn počátkem šedesátých let. Tehdy připravil zvláštní výbor pod vedením bývalého francouzského velvyslance v Dánsku Christiana Foucheta v listopadu 1961 a poté znovu v dubnu 1962 plán na institucionalizaci mezivládní spolupráce v ES.³ Tento návrh byl iniciován Francií a jeho hlavním smyslem bylo čelit pevné atlantistické vazbě západní Evropy na Spojené státy. Plán však neměl vést k supranacionalizaci mezivládní spolupráce, ale k vytvoření unie států. Této Unii měla předsedat Rada složená z nejvyšších představitelů členských států, která měla rozhodovat jednomyslně. Tyto plány však nebyly přijaty pro odpor malých států (Nizozemska a Belgie). Ty se obávaly silného vlivu Francie a odvolávaly se na neúčast Velké Británie ve Společenství.⁴ V důsledku neúspěchu tohoto plánu ztratila Francie na dlouhou dobu zájem o sjednocování Evropy. Následující rok (22.1.1963) pak Francie podepsala **Elysejskou smlouvu** s Německem, kde se „signatáři dohodli o pravidelných schůzkách alespoň dvakrát do roka na úrovni ministrů zahraničí a každý měsíc na úrovni ministrů kultury obou zemí. Především se však zavazovali k přednostní konzultaci o všech zahraničněpolitických otázkách“.⁵ Pro vznik EPS tak Fouchetův návrh přinesl zejména dvě věci: myšlenku komunitarizace oblasti obrany a zahraniční politiky v rámci „unie států“⁶ a v důsledku jeho neúspěchu následné podepsání Elysejské smlouvy, čímž vznikl základ mezivládní spolupráce mezi Francií a Německem, která se stala motorem všech následujících integračních snah Společenství, tedy i vytvoření EPS.

---

³ PEČENKA A KOL.: *Encyklopedie moderní historie*. str. 150, Libry 1998. In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁴ REGELSBELGER, E., SCHOUTHEETE DE TERVARENT, P., WESSELS, W.: *Foreign Policy of the European Union: From EPC to CFSP and Beyond*, str. 3, Lynne Rienner Publisher 1997. In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁵ PEČENKA A KOL.: *Encyklopedie moderní historie*, str. 133, Praha, 1998. In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁶ Unie států ve smyslu politické spolupráce členských států, kde by byla rozhodnutí přijímána společně a jednomyslně.

1.1.2 Vznik Evropského obranného společenství – EPS (Haagský summit, Lucemburská a Kodaňská zpráva)

Myšlenka evropské politické spolupráce v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky nebyla po neúspěchu Fouchetova plánu na dlouho zapomenuta a objevila se opět ve významnější podobě na **summitu v Haagu v roce 1969**,⁷ kde nejvyšší představitelé členských států jednali o způsobech a možnostech vytvoření politické unie. **Rok poté byla EPS neformálně založena tzv. Lucemburskou zprávou.** Členské státy v této zprávě vyjádřily potřebu dosáhnout postupným procesem politické unie, která by zajistila větší roli Společenství ve světě. Státy proto měly zlepšit vzájemné porozumění v zahraniční politice skrze výměnu informací a konání pravidelných setkání. Tato setkání se měla konat dvakrát ročně na úrovni ministrů zahraničních věcí a jednou za čtvrt roku na úrovni nejvyšších úředníků politických oddělení členských států, kteří společně působili jako politický výbor. „Rozsah problémů, které mohla EPS podle lucemburské zprávy řešit, byl však omezen jen na ekonomické aspekty bezpečnostní problematiky“⁸

Kvůli zefektivnění této nově vzniklé politické spolupráce členských států byla na kodaňském summitu přijata v **listopadu 1973 tzv. Kodaňská zpráva**, která zintenzívnila setkání ministrů (čtyřikrát do roka) a setkání politického výboru (každý měsíc), definovala úlohu předsednictví, formalizovala pracovní a korespondenční skupiny a vytvořila komunikační síť mezi členskými státy a Komisí v oblasti zahraniční politiky - COREU⁹

---

⁷ STUART P.: „*The Community and the 70s*“, The European Union: Policy, Development and Issues < <http://www.bham.ac.uk/IGS/course/1970s.rtf> In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁸ WESTERN EUROPEAN UNION, CHRONOLOGY, 1980: *Revival of the Debate on European Security*, <http://www.weu.int/eng/chronology/1980.htm> In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁹ COREU byl telexovou sítí, která spojovala hlavní města členských států. Později se tato síť stala skutečným rozhodovacím nástrojem * WESTERN EUROPEAN UNION, CHRONOLOGY, GLOSSARY <http://www.weu.int/eng/chronology/1980.htm> In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

1.1.3 Pařížský summit - zřízení Evropské rady

Po kodaňském summitu byla následujícího roku v **prosinci 1974 v Paříži oficiálně formalizována EPS zřízením Evropské rady**¹⁰. Ta se stala následovnicí dřívějších vrcholných konferencí¹¹ a dostala za úkol tvorbu základních zahraničněpolitických rozhodnutí. Tato rada představovala zdroj legitimacy společné zahraniční politiky Společenství. EPS stejně jako Evropská rada však **nebyla založena mezinárodní smlouvou** a v tomto ohledu ani Evropská rada a další „orgány“ (např. zasedání ministrů, politický výbor) nemohly být orgány EPS v pravém slova smyslu. Už z tohoto rysu vyplývá, že **EPS nadále zůstala jen neformálním fórem pro otázky zahraniční (nikoli obranné) politiky ES prováděné nezávisle, ale s ohledem na ekonomické cíle ES**. Na pařížském summitu však došlo k ještě jedné důležité události pro EPS - belgický předseda vlády Leo Tindemans byl pověřen vypracováním celkové koncepce přechodu ES k EU. V dokumentu, který byl předložen 29.12.1975, se požadovalo mimo jiné zřízení rozhodovacího centrálního orgánu s dostatečnou autoritou a posílení společné zahraniční politiky států¹².

Leo Tindemans vlastně svým návrhem požadoval komunitarizaci EPS, když ve své zprávě přímo navrhoval začlenění EPC do ES a zavedení většinového hlasování. Tato zpráva byla zamítnuta, ale její hlavní myšlenka zůstala živá v následujících debatách o vytvoření SZBP EU¹³.

---

¹⁰ Evropská rada není v právním smyslu orgánem ES. * WESSELS, W.: *Evropská rada, z knihy editované Wernerem Weidenfeldem a Wolfgangem Wesselsem, Evropská Unie od A do Z, Praha 1996* In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

¹¹ Vytvořením Evropské rady se začala konat setkání nejvyšších představitelů členských států Společenství pravidelně. In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

¹² Dalšími cíli bylo uskutečnění Hospodářské a měnové unie, společná péče o zásobování energiemi a posílení společného výzkumu. * Evropská unie od A do Z, 1997, str. 371

¹³ HAALAND, M., J.: „*Between State Security and Human Rights: Challenges to Security Policy*“, str.165, ze studie editované Sjursen Helen „*Redefining Security? The role of the EU in European Security Structures*, ARENA report no. 7,Oslo, August 2000 In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

1.1.4 Londýnská zpráva

Další výrazný reformní okamžik EPS nastal až po tzv. „období formování EPS“ (1975-1981), kdy byla v říjnu 1981 přijata členskými státy tzv. **Londýnská zpráva**, která požadovala užší spolupráci EPS a ES. Této spolupráce mělo být dosaženo zejména „společnými konzultacemi mezi členskými státy Společenství na mezinárodních jednáních, vytvořením společných pozic před vytvořením zahraničněpolitických rozhodnutí Společenství a dosažením společných akcí, nikoliv jen společných deklarací“¹⁴. Dále Londýnská zpráva rozšířila nástroje EPS o užívání sankcí, trhu a programů pomoci a v rámci vylepšení rozhodovacího mechanismu posílila roli předsednictví, vytvořila sekretariát pro trojku a zabezpečila pevnou spolupráci dosavadních orgánů EPS s Komisí.

1.1.5 Genscher-Colombo plán

Ve stejném roce, kdy byla přijata Londýnská zpráva, se také projednávala (listopad) iniciativa ministrů zahraničí SRN a Itálie, tzv. **Genscher-Colombo plán**. Tento plán navrhoval posílit EPS. Jeho cílem bylo rozšířit rozsah působnosti EPS i mimo ekonomické aspekty bezpečnosti Společenství na obecné otázky bezpečnosti a obrany. Plán proto vyzval vlády členských států, aby společně hledaly nový rámec evropské politické spolupráce. Tento rámec měl zahrnovat **Západoevropskou unii**. Tato iniciativa nakonec neuspěla, ale myšlenka zůstala.

1.1.6 Jednotný evropský pakt (JEP;JEA)

JEA se velmi obecně zabýval problémy bezpečnosti, kdy prohlásil, že není nic na zábranu užší spolupráci v rámci ZEU a NATO, pokud jde o bezpečnost (čl.30/6). Jediným pokrokem v oblasti bezpečnosti tak bylo vytvoření spolupráce na koordinaci stanovisek o politických a ekonomických aspektech bezpečnosti¹⁵. Ustanovení o vztazích se třetími státy byla rovněž obecná. Státy měly organizovat politický dialog, pokud to považovaly za nutné. Opatrnost členských států ve formulování EPS se

---

¹⁴ HAALAND, M., J.: „Between State Security and Human Rights: Challenges to Security Policy“, str.165, ze studie editované Sjursen Helen „Redefining Security? The role of the EU in European Security Structures, ARENA report no. 7,Oslo, August 2000 In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

¹⁵ *Jednotný Evropský Akt , Hlava III., Článek 30, Single European Act* * <http://europa.eu.int/abc/obj/treaties/en/entoc113.htm>In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

projevil i ve stanovení cílů této spolupráce, kdy státy měly podle JEA usilovat o zahraniční politiku nikoliv „společnou“, ale „evropskou“.

Původní institucionální opatření ani nástroje EPS nebyly smlouvou o JEA podstatně změněny. Evropská rada nadále vytvářela základní zahraničněpolitická rozhodnutí a tím představovala hlavní zdroj legitimacy působení evropské politické spolupráce členských států. Předsedající ER zastupoval Společenství navenek, byl zodpovědný za implementaci EPS a měl povinnost informovat EP¹⁶. Rada ministrů zahraničních věcí byla nadále kostrou celé politické spolupráce a Politický výbor a Skupina korespondentů vytvářely hlavní pracovní jednotky celé struktury. Nově byl vytvořen jen stálý sekretariát pro EPS (sedm pracovníků), který byl podřízen předsedovi ER a jehož úkolem bylo pomáhat předsednictvu při organizaci zasedání a který neměl jen administrativní úlohu, ale dále zajišťoval i kontinuitu zahraničních politik, koordinaci vnějších politik, a plnil tak i jistou stabilizační funkci. Podobně jako EK, která s rostoucím množstvím případů použití ekonomických nástrojů začala hrát stále důležitější roli při kontrole a zajištění souladu a soudržnosti mezi ES a EPS. Pravomoci ESD zůstaly mimo oblast EPS i po přijetí JEA¹⁷.

JEA potvrdil dosavadní cíle EPS, institucionalizoval dosavadní praxi, vytvořil stálý sekretariát EPS v Bruselu a umožnil přímé projednávání ekonomicko-bezpečnostních aspektů.

JEA oficiálně uznal EPS jako důležitý krok na cestě k evropské politické spolupráci.

1.2 Vytvoření Evropské unie

Klíčovou roli, která EU motivovala k rozšíření původně především hospodářsky zaměřených aktivit o oblast politicky citlivých oblastí zahraniční politiky a bezpečnosti, sehrál jednak pád železné opony a vše stimulovaly události v bývalé Jugoslávii. Tuto situaci charakterizují KÖNIG, LACINA, PŘENOSIL – „občanská válka v Jugoslávii připomenuly západní Evropě hlavní motiv evropského sjednocování: zamezení dalším válečným konfliktům v Evropě. Občanská válka na samotných hranicích je jasným impulzem k rozvoji spolupráce a koordinace zahraničních bezpečnostních politik“.¹⁸

---

¹⁶ GLENNON, J.: *Europe and the United States: Competition and Cooperation in the 1990s*, str. 144, M.E. SHRPE, 1994; In RUDOLSKÝ, J.: *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <<http://www.sweb.cz/szbp/>>

¹⁷ STEPHEN, G.: *Politics and Policy in the EU*, str. 266, , *Oxford UP – 1996*; In RUDOLSKÝ, J.: *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <<http://www.sweb.cz/szbp/>>

¹⁸ KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.: *Učebnice evropské integrace*. 1 vydání. Brno. 2006. s.120

V jednáních vedoucích k Maastrichtské smlouvě se odrážel cíl tehdejšího Evropského Společenství - posílit nebo centralizovat spolupráci (obdobná snaha je i dnes vyvíjena některými centrálními orgány EU). Jednalo se především o zahraniční, bezpečnostní a obrané, azylové a přistěhovalecké politiky, rovněž o oblasti justice a zločinu. Projevila se však nechuť některých členských zemí k takovému řešení, neochota postoupit svou suverenitu Společenství v těchto oblastech, nebo některých z nich. Místo toho byly ale i nadále ochotny spolupracovat na mezivládní úrovni, zejména v rámci Evropské politické spolupráce (EPS).¹⁹

Výsledkem jednání bylo, že tyto nové oblasti spolupráce byly rozděleny do dvou oblastí a formálně přidány k první, ve dvou dodatečných „pilířích“.

Evropská unie, jejímž vznikem se výrazně prohloubily zájmy evropské integrace i o mimoekonomické oblasti, tedy pouze nenahrazuje původní Evropská společenství, ale společně s nově zaváděnými politikami a formami spolupráce je rozšiřuje. Toto doplnění a rozšíření je jasně patrné v tzv. „**Maastrichtském chrámu**“ (viz obrázek 1)²⁰, kde jsou znázorněny jednotlivé pilíře spolupráce v EU: první pilíř zahrnující v roce 1992 oblasti spolupráce původních tří Společenství, druhý pilíř se společnou zahraniční a bezpečnostní politikou (SZBP) a třetí pilíř spolupráce policejních a soudních orgánů.

Oba nově dodané pilíře se od původních Evropských společenství (pilíře prvního) liší nejen oblastí spolupráce, ale i způsobem rozhodování a používanými nástroji. Přestože se spolupráce a koordinace činnosti států i v neekonomických oblastech prokázala jako potřebná, či přímo nutná, členské státy si ponechaly v nově zahrnutých oblastech spolupráce podstatně silnější roli.

---

¹⁹ TŘI PILÍŘE EVROPSKÉ UNIE: Wikipedie, internetová encyklopedie. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Tři_pilíře_Evropské_unie

²⁰ KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.: *Učebnice evropské integrace*. 1 vydání. Brno. 2006. s.121

Autor: Alain Boulaz (2005).

Obrázek 1: Maastrichtský chrám EU²¹

Z obrázku je evidentní, že SZBP je vřazena do druhého pilíře. Zahraniční a především bezpečnostní politika je tradičně oblastí, kde si státy snaží udržet svoji státní svrchovanost (suverenitu). KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.²² uvádějí, že rozhodování v oblasti SZBP je uskutečňováno víceméně v rámci spolupráce mezi jednotlivými státy. Způsob rozhodování o základních otázkách je výrazně mezivládní (jednotlivé členské státy mají v základních otázkách právo veta. ... a vysvětlují i důvody : předně EU není státem a obranná i zahraniční politika je jedním ze základních prvků státu.

²¹ KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.: *Učebnice evropské integrace*. 1 vydání. Brno. 2006. s.121

²² KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.: *Učebnice evropské integrace*. 1 vydání. Brno. 2006. s.121

1.2.1 SZBP EU jako politika druhého pilíře - Maastrichtská smlouva

Internetové encyklopedie k tomuto tématu shodně s KÖNIGEM, LACINOU A PŘENOSILEM uvádějí, že Evropská unie (EU) byla z předcházejícího Evropského společenství ustavena Maastrichtskou smlouvou. Maastrichtská smlouva dále také formálně rozdělila politiku EU v nové organizační a právní struktuře EU do tří hlavních oblastí jednotlivých tzv. politik EU (oblastí politické činnosti), které byly pracovně pojmenovány „pilíře“.

„První pilíř“ – v sobě zahrnuje původní Evropské společenství – označuje primární a sekundární právo Evropské unie, týká se mimo jiné ekonomických, sociálních a ekologických záležitostí.

„Druhý pilíř“ – Společná zahraniční a bezpečnostní politika, v sobě vedle zmíněných zahraničních a bezpečnostních okruhů zahrnuje také obranné (tj. vojenské) záležitosti (Smlouva o Evropské unii, Hlava V).

„Třetí pilíř“ v sobě zahrnuje zbývající záležitosti, především však okruh Policejní a justiční spolupráce. Druhá a třetí oblast vzešly rozšířením a rozdělením původní oblasti Spravedlnost a vnitřní věci (Smlouva o Evropské unii, Hlava VI.)

Tuto problematiku podrobně rozvádí DUŠEK²³ a připojuje i přehledné schéma (zařazeno v příloze č. 2). Z jeho práce vyplývá, že první pilíř má tzv. **supranacionální neboli nadnárodní charakter**. To znamená, že členské státy EU delegují na ES/EU část své národní suverenity. V oblastech, které vymezuje Smlouva, jsou pak společné zájmy členských zemí uskutečňovány prostřednictvím orgánů ES/EU. Nejdůležitější z nich jsou **Rada, Parlament, Komise a Soudní dvůr**. Podle Smlouvy může být většina rozhodnutí přijímána tzv. **kvalifikovanou většinou** - rozhodnutí jsou schválena i tehdy, když několik členských zemí hlasuje proti. Na rozdíl od jiných mezinárodních organizací tak stát může být někdy vázán pravidlem, pro jehož přijetí nehlasoval. **Důležitá rozhodnutí však musí být schválena jednomyslně. Evropské společenství, na rozdíl od EU jako takové, má právní subjektivitu a v některých oblastech může uzavírat mezinárodní smlouvy.** Má také vlastní právní řád, pro který se používá

---

²³ DUŠEK, J.: *Historie a organizace EU*. 1. vydání. České Budějovice 2007. s. 201-203

francouzský termín **acquis communautaire**²⁴. **Acquis je nadřazen národnímu právu členských zemí.**

Druhý pilíř Evropské unie zahrnuje všechny oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky. Jak již bylo zmíněno, od 70. let členské země ES v oblasti zahraniční politiky spolupracovaly prostřednictvím mechanismu tzv. **Evropské politické spolupráce** a od vstupu Maastrichtské smlouvy v platnost (1993) Evropská unie vytváří **Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SZBP)**. Právním základem SZBP je Hlava V Smlouvy o EU. Podle článku 11 je cílem SZBP zabezpečovat společné hodnoty, základní zájmy, nezávislost a integritu Unie, posilovat její bezpečnost, zachovat mír a posilovat mezinárodní bezpečnost, podporovat mezinárodní spolupráci a rozvíjet a upevňovat demokracii a právní stát, jakož i respektování lidských práva základních svobod. Druhý pilíř EU má mezivládní charakter, rozhodovací i výkonné pravomoci zůstávají v rukou členských zemí. O většině záležitostí se rozhoduje jednomyslně. **Hlavním orgánem v rámci SZBP je Rada**, která sdružuje ministry zahraničí členských zemí. Strategická rozhodnutí přijímají hlavy členských zemí na zasedáních Evropské rady, tzv. summitech EU.

Zmíním se krátce i o charakteru třetího pilíře, jehož právní základ tvoří Hlava VI Smlouvy o EU - pomáhá při vytváření Evropské unie jako prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Jeho jádrem je policejní a soudní spolupráce v trestních věcech a spolupráce při předcházení a potírání rasismu a xenofobie. Negativní jevy, na které EU v rámci třetího pilíře zaměřuje svoji pozornost, zahrnují organizovanou i neorganizovanou kriminalitu, obchod s lidmi, trestné činy proti dětem, obchod s drogami, obchod se zbraněmi, korupci a další. I třetí pilíř má mezivládní charakter a také v jeho rámci je nejdůležitějším orgánem Rada ministrů. Prostředky, kterými zde Unie dosahuje svých cílů, tvoří spolupráce policejních, celních a justičních orgánů členských zemí, spolupráce prostřednictvím agentur **Europol** a **Eurojust** a postupná harmonizace trestního práva.

Význam třetího pilíře EU vzrostl po teroristických útocích na New York a Washington z 11. září 2001. Členské státy Unie nyní přikládají mnohem větší důležitost ochraně své vnitřní bezpečnosti společnými silami, a tak se v této oblasti 2. a 3. pilíř často prolíná.

---

²⁴ **acquis communautaire** = Evropské právo, právo Evropské unie (**ABZ.cz: slovník cizích slov** - on-line hledání: Dostupné z [www < http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php](http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php))

Klíčová ustanovení Smlouvy o Evropské unii, týkající se SZBP, byla následně revidována Amsterodamskou smlouvou, jež byla podepsána 2. října 1997 a po zdoluhavé ratifikaci členskými státy vstoupila v platnost 1. května roku 1999. Revize smlouvy umožnila mj. zefektivnit provádění SZBP. Důležitým prvkem, které revidovaná smlouva do procesu formování SZBP přinesla, bylo vytvoření funkce Vysokého představitele pro SZBP, do níž byl jmenován někdejší generální tajemník NATO Javier Solana Madariaga. Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU tímto vstoupila do kvalitativně nové fáze svého vývoje, který v závěru 90. let získal do té doby nebývalou dynamiku.

1.2.2 Specifika pojmu „společná politika“

K problematice společné politiky SZBP EU poznamenává KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.²⁵: „přestože má tato politika ve svém názvu slovo "společná", nesmíme to zaměňovat se smyslem slova "společná" v názvu politik prvního pilíře. Na mezinárodní scéně má EU vystupovat jedním hlasem, a to hlasem zástupce předsednického státu EU. Ale v tom je právě problém: ne vždy se členské státy shodnou na společném názoru (dokladem z poslední doby budiž nejednotnost evropských zemí při konfliktu v Iráku). Jelikož je k zásadním rozhodnutím třeba jednomyslnosti, vypadá společná zahraniční politika EU velmi nespolečně, protože v případě neshody postupuje každý stát samostatně. Smlouva proto alespoň uvádí, že členské státy se zdrží jakéhokoliv jednání, které je v rozporu se zájmy Unie nebo může snižovat účinnost jejího působení. Jedná se o dobrovolný závazek členských států nebýt v rozporu se zájmy Unie, což můžeme chápat jako projev vzájemné politické solidarity. V Unii neexistuje žádná autorita (instituce), která by měla moc členské státy v případě jejich nesouhlasu k něčemu přinutit, jako je to běžné v prvním pilíři při hlasování kvalifikovanou většinou.

---

²⁵ KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.: *Učebnice evropské integrace*. 1 vydání. Brno. 2006. s.268

1.2.3 Charakteristika SZBP EU

Pro předchozí čtyři desetiletí evropské integrace zůstával výraz "společná zahraniční politika" takřka tabu.²⁶ Členské státy EU byly ochotny spolupracovat v zásadních zahraničněpolitických otázkách a akceptovaly, aby jejich diplomatické služby vedly při výkonu zahraniční politiky konstruktivní dialog, nicméně až do Maastrichtské smlouvy nedosáhly základního konsensu v tom, aby se společná zahraniční politika stala součástí smluv. Přitom právě společná zahraniční politika, zavedená Maastrichtskou smlouvou, umožňuje Evropské unii vystupovat výrazněji na mezinárodní scéně a vyjadřovat jednotný postoj, a to k těm situacím a událostem, které mají potenciál ohrozit evropské státy či porušují principy a hodnoty, na nichž je EU vystavěna, a které jednotlivé členské státy sdílejí.

Maastrichtská smlouva o EU v mnoha ohledech předjímá tzv. **společnou bezpečnostní politiku**, zahrnující otázky, které se vztahují k evropské bezpečnosti, včetně postupného vymezování rámce společné obranné politiky (**CESDP**-Common European Security and Defence Policy). O budoucím vývoji CESDP se v závěru 90. let vedly diskuse jak na úrovni národních států-členů EU, tak v rámci klíčových institucí EU. Součástí úvah o příští podobě CESDP byla v té době i debata o novém charakteru evropské bezpečnostní architektury pro třetí tisíciletí, kterou mezi sebou vedly EU a NATO. Politika Unie se v tomto směru stále nijak nedotýká zvláštního charakteru bezpečnostní a obranné politiky těch členských států, které spatřují realizaci své obrany především v NATO. **Od počátku vnitrouijních diskusí o CESDP jde totiž o to, aby Společná evropská bezpečnostní a obranná politika zůstala i nadále slučitelná s politikou NATO.**

Základním předpokladem pro vznik CESDP byl **přechod Západoevropské unie (ZEU) pod přímou kontrolu EU**, což na počátku 90. let umožnila právě Maastrichtská smlouva. Unie do té doby využívala ZEU k vypracování a provádění těch rozhodnutí a akcí, které měly dopad na společnou obranu. **Plnou integraci ZEU do EU následně vyřešila až Amsterodamská smlouva, která přišla s definováním příštích úkolů CESDP, jejichž podstatou je předpokládaná účast zemí EU (i nečlenů EU) na misích tzv. petersberského typu (humanitární a záchranné mise, mise k udržení míru a mise bojových jednotek k řešení krizí, včetně misí pro nastolování míru).** V

---

²⁶ SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA: Velká encyklopedie EU. Dostupné z [www <http://library.muni.cz/EU/html/22.htm](http://library.muni.cz/EU/html/22.htm)

důsledku kosovské krize se Petersbergské úkoly staly základem procesu posilování evropské společné bezpečnostní a obranné politiky.

KÖNIG, LACINA a PŘENOSIL poukazují při rozboru Společné strategie SZBP EU²⁷ (Příloha č. 3) na jeden důležitý rys: „v dokumentech je především zdůrazněn mírový aspekt řešení konfliktů, nikoliv nasazení evropských jednotek v bojových operacích. Tak daleko spolupráce ve druhém pilin zatím nedošla“. Autoři dále vyjadřují předpoklad, že pokud by se vojáci ze zemí EU zapojili do válečného konfliktu, lze očekávat, že to bude v rámci operací armád jednotlivých států, nikoliv při naplňování SZBP.

S tím souvisí i část IV Společné strategie SZBP EU, podle níž mají členské státy koordinovat své činnosti, a to nejen v rámci Evropské unie, ale i Rady Evropy, OSN nebo Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Poslední část V Společné strategie SZBP EU již pouze informuje o době platnosti společné strategie a dnu jejího podpisu.

Na příkladu Společné strategie rady EU o oblasti Středomoří ze dne 19. června 2000²⁸ (Text Společné strategie je obsahem Přílohy č. 3) autoři demonstrují, že jde stále především o obecný právní akt, který nijak nespecifikuje rozsah činností, přestože jsou v dokumentu uvedeny hlavní směry a oblasti spolupráce. Srovnávají ho následně se Společnou strategií rady EU k Iráku ze dne 7. března 2005, ve které již je formulace obsahu podstatně věcnější.²⁹ (Text Společné akce je obsahem Přílohy č. 4). Autoři upozorňují, že článek 2 řeší rovněž problematiku trestního soudnictví (stanovuje zlepšení kapacity, koordinace a spolupráce složek iráckého systému trestního soudnictví), přestože by tato oblast běžně spadala do třetího pilíře politik EU (policejní a soudní spolupráce v trestních věcech). Autoři vysvětlují, že tak by tomu bylo na území EU, ale vzhledem k tomu, že jde o akci mimo členské státy spadá pod SZBP, tedy pod 2. pilíř politik EU. Autoři upozorňují i na skutečnost, že finance určené na pokrytí výdajů této mise (10 milionů eur), byly stanoveny jako referenční částka. To, že je částka referenční, znamená možnost jejího navýšení i snížení podle skutečných potřeb. Jedná se tedy pouze o odhad. (pozn. Náklady na personál v této částce, s výjimkou diet

---

²⁷ KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.: *Učebnice evropské integrace*. 1 vydání. Brno. 2006. s. 273

²⁸ KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.: *Učebnice evropské integrace*. 1 vydání. Brno. 2006. s.274-277

²⁹ KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.: *Učebnice evropské integrace*. 1 vydání. Brno. 2006. s.278-283

a cestovních výdajů, zahrnuty nebyly. Jako samostatné byly vyčleněny v přepočtu zhruba 300 milionů korun³⁰⁾

1.2.4 Cíle a poslání SZBP EU

Cíle Evropské unie v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky vyplývají z článku 11 Smlouvy o Evropské unii. KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J., uvádějí, že Společná zahraniční politika má dle Smlouvy definované tyto následující cíle:³¹

- zabezpečovat v souladu se zásadami Charty Organizace spojených národů společné hodnoty, základní zájmy, nezávislost a integritu Unie,
- posilovat bezpečnost Unie ve všech směrech, zachovat mír a posilovat mezinárodní bezpečnost v souladu se zásadami Charty Organizace spojených národů a dle zásad helsinského Závěrečného aktu a cílů Pařížské charty, a to i na vnějších hranicích,
- zachovat mír a posilovat mezinárodní bezpečnost v souladu se zásadami Charty Organizace spojených národů a dle zásad helsinského Závěrečného aktu a cílů Pařížské charty, a to i na vnějších hranicích,
- podporovat mezinárodní spolupráci,
- rozvíjet a upevňovat demokracii a právní stát, respektování lidských práv a základních svobod

V období, kdy členské státy jednaly o podobě Maastrichtské smlouvy, probíhala v Evropě řada změn, které výrazným způsobem změnilly evropské politické uspořádání - hroutila se železná opona, sjednocovalo se Německo, rozpadala se tehdejší federativní Jugoslávie. Na mezinárodní scéně docházelo k dalším významným událostem, mezi něž patřila např. válka v Perském zálivu.

---

³⁰ Konkrétně se mělo jednat o výcvik 770 osob, z toho 520 soudců, vyšetřovatelů, vyšších policejních a vězeňských důstojníků a 250 vyšetřovatelů a vyšších policejních důstojníků v trestních věcech (Rada EU, 2005a).

³¹ KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.: *Učebnice evropské integrace*. 1 vydání. Brno. 2006. s.268-269

V tomto kontextu existuje pro Evropu několik argumentů, proč je účinné spolupracovat i v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky:³²

- Evropská unie může a má chránit společné zájmy členských států a má být schopna účinně se postavit mezinárodním krizím, které ohrožují její zájmy. Měla by být schopna bránit hodnoty, na nichž je vystavěna, zájmy svých členských států, jejich nezávislost a bezpečnost. Unie by měla disponovat takovou kapacitou, která by umožnila reagovat na současnou podobu bezpečnostních hrozeb, které jsou vzájemně velmi provázané, komplexní a nerespektují hranice států; hrozeb, jakými jsou např. šíření zbraní hromadného ničení, pašování zbraní a jaderného materiálu, šíření fundamentalismu a extrémismu.
- Evropská unie by měla být schopna hovořit v zahraničněpolitických otázkách jedním hlasem a prosazovat společnou politickou vůli. To ovšem neznamená, že by SZBP předpokládala zánik zahraničních politik jednotlivých členských států. SZBP dává Unii možnost vystupovat výrazněji na mezinárodní scéně, což zcela přirozeně zvyšuje její autoritu.
- Evropská unie je významný ekonomický aktér na poli mezinárodní politiky a jako taková by měla hrát odpovídající politickou úlohu. Evropskému společenství a později Evropské unii se od 50. let podařilo vytvořit ekonomicky silné uskupení s velkým trhem bez celních bariér, jednotnou měnu a rozvinout obchodní vztahy s dalšími oblastmi světa. Tato významná úloha však dlouhou dobu nebyla vyvažována v oblasti politické. Evropská unie a její členské státy se významným způsobem podílejí na různých formách mezinárodní pomoci, včetně pomoci humanitární. Rozvoj SZBP tak dává této ekonomické pomoci politickou váhu tím, že přispívá k udržování míru, rozvoji demokracie a ochraně lidských práv.

1.2.5 Nástroje SZBP EU

Na skutečnost, že druhý pilíř politik Evropské unie, Společná zahraniční a bezpečnostní politika, není implementován stejným způsobem, jako je tomu u politik prvního pilíře, a že se proto i úloha jednotlivých institucí liší, jsem v této práci postihl

---

³² SPOLEČNÁ ZAHRAIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA: Velká encyklopedie EU. Dostupné z: <http://library.muni.cz/EU/html/22.htm>

již v kapitole 1.2 – SZBP jako politika druhého pilíře. Nyní chci tuto problematiku analyzovat podrobněji. S ohledem na citlivost zahraničněpolitických a bezpečnostních otázek vytvořila Smlouva o EU systém, v němž jsou pravomoci evropských institucí (zejména Komise, Evropského parlamentu a Soudního dvora) oproti komunitárním politikám limitovány, spolupráce si zachovává mezivládní charakter a rozhodnutí jsou až na výjimky přijímána jednomyslně. SZBP není rovněž vybavena právními instrumenty, jako jsou směrnice či nařízení, které existují jako součást komunitární legislativy pro provádění společných politik.³³

Hlavní principy a obecné směry SZBP³⁴, včetně těch, které se dotýkají obrany, stanovuje Evropská rada, sdružující hlavy států a vlád členských států spolu s předsedou Evropské komise. Rada Evropské unie, v případě SZBP složená z ministrů zahraničních věcí v Radě pro všeobecné záležitosti (General Affairs Council), je zodpovědná za přijímání rozhodnutí, týkajících se formulování a implementace SZBP na základě obecných směrů, stanovených Evropskou radou.

Provádění SZBP³⁵ zajišťuje předsednictví Rady EU, v němž se po půl roce střídají jednotlivé členské státy. Předsednická země odpovídá za provádění rozhodnutí z oblasti SZBP a reprezentuje EU v zahraničněpolitických otázkách. Předsednické zemi je podle Amsterodamské smlouvy při těchto úkolech nápomocen Vysoký představitel pro SZBP (a generální tajemník Rady v jedné osobě). V zájmu zachování kontinuity se do realizace těchto úkolů zapojuje také budoucí předsednická země (do poloviny 90. let se připojovala i předchozí předsednická země a EU rozhodovala v rámci tzv. Trojky). Spojení funkce generálního tajemníka Rady a Vysokého představitele, specifikované v článku 26 Smlouvy o EU, lze považovat za významný krok, který revidovaná smlouva v oblasti SZBP učinila. Základním úkolem tohoto "Mr. SZBP" (v anglické verzi Mr. CFSP, ve francouzské verzi Mr. PESC) je ve spolupráci s Radou vytyčovat, formulovat a implementovat politická rozhodnutí, v případě potřeby pak také vystupovat jménem Rady ve vztahu ke třetím zemím.

---

³³ SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA: Velká encyklopedie EU. Dostupné z [www <http://library.muni.cz/EU/html/22.htm](http://library.muni.cz/EU/html/22.htm)

³⁴ SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA: Velká encyklopedie EU. Dostupné z [www <http://library.muni.cz/EU/html/22.htm](http://library.muni.cz/EU/html/22.htm)

³⁵ SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA: Velká encyklopedie EU. Dostupné z [www <http://library.muni.cz/EU/html/22.htm](http://library.muni.cz/EU/html/22.htm)

Podobně jako je tomu v případě komunitárních politik má i zde Komise právo (také jako každý členský stát) předložit Radě k projednání jakékoliv zahraničněpolitické či bezpečnostní téma. Komise zajišťuje, aby výkon SZBP byl plně v souladu s ostatními kroky EU v oblasti vnějších ekonomických vztahů a rozvojové pomoci.

Členské státy EU zajišťují, aby výkon jejich národních politik odpovídal společným postojům, které v rámci SZBP zaujímá EU jako celek, a které jsou členské státy povinny hájit na mezinárodním fóru. V duchu loajality a vzájemné solidarity, která je podmínkou vytvoření společné zahraniční a bezpečnostní politiky E27, se členské státy vzájemně informují o otázkách společného zájmu, které jsou projednávány v mezinárodních organizacích či na konferencích, kde nemají všechny členské státy EU své zastoupení.

1.2.6 Instituce SZBP EU

1) Evropská rada³⁶

Evropská rada sdružuje hlavy států a vlád členských států Evropské unie a předsedu Komise, kteří se od roku 1974 pravidelně setkávají, nejméně dvakrát ročně, na zasedání Evropské rady. Pravomoce Evropské rady jsou vymezeny článkem 4 Smlouvy o Evropské unii. Hlavním úkolem Evropské rady je poskytovat nezbytné podněty pro rozvoj Unie a definovat všeobecné politické směry. Její rozhodnutí jsou přijímána na základě jednomyslnosti.

Vzhledem k mezivládní praxi v oblasti SZBP zaujímá Evropská rada klíčovou pozici pro II. pilíř, neboť je to právě Evropská rada, která vymezuje zásady a obecné směry SZBP, včetně záležitostí, které mají dopad na obranu (čl. 13, odst. 1 Smlouvy o Evropské unii).

Evropská rada rozhoduje o společných strategiích, které Unie uskutečňuje v oblastech, kde členské státy mají důležité společné zájmy (čl. 13, odst. 2 Smlouvy).

2) Rada ministrů³⁷

V Radě ministrů se scházejí ministři jednotlivých států za příslušné resorty. V praxi tedy existují více než dvě desítky Rad. Předsednictví Rady rotuje mezi

---

³⁶ SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA: Velká encyklopedie EU. Dostupné z [www <http://library.muni.cz/EU/html/22.htm](http://library.muni.cz/EU/html/22.htm)

³⁷ SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA: Velká encyklopedie EU. Dostupné z [www <http://library.muni.cz/EU/html/22.htm](http://library.muni.cz/EU/html/22.htm)

členskými zeměmi každého půl roku - od ledna do června a od července do prosince. Předsedající členská země představí na začátku svého funkčního období program předsednictví, které je po půl roce završeno setkáním hlav států a vlád, summitem Rady. Předsedající země zastupuje Unii v záležitostech SZBP, odpovídá za provádění přijatých rozhodnutí a vyjadřuje postoj Unie v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích (čl. 18, odst. 1, 2 Smlouvy o EU). V případě potřeby napomáhá předsedajícímu při plnění těchto úkolů příští předsedající členský stát (odst. 4 tamtéž). Amsterodamská smlouva zavedla funkci Vysokého zmocněnce pro SZBP, který zároveň vykonává funkci generálního tajemníka Rady. Jeho funkci specifikuje čl. 26 Smlouvy o EU, podle něž "Mr. SZBP" pomáhá Radě v záležitostech spadajících do SZBP zejména tím, že přispívá k formulování, přípravě a provádění rozhodnutí týkajících se politiky, případně také vede jménem Rady (na žádost předsedajícího) politický dialog s třetími stranami.

Na základě obecných směrů, vymezených Evropskou radou, přijímá Rada rozhodnutí nezbytná pro vymezení a provádění SZBP, doporučuje Evropské radě společné strategie, které poté - jsou-li Evropskou radou přijaty - také uskutečňuje, zejména přijímáním společných akcí a zaujímáním společných postojů (čl. 13, odst. 3 Smlouvy o EU).

Rada pro všeobecné záležitosti, v níž zasedají ministři zahraničí, se schází jednou měsíčně (tento interval platí také pro resort zemědělství, hospodářství a financí). Tato Rada přijímá rozhodnutí uvádějící SZBP do praxe podle stanovených principů a směrů. Podřízeným orgánem Rady ministrů je v oblasti SZBP Politický výbor, který tvoří političtí ředitelé ministerstev zahraničních věcí členských zemí a Komise. Politický výbor sleduje mezinárodní situaci v oblasti SZBP a přispívá k vymezení konkrétních politik podáváním stanovisek Radě na její žádost nebo ze své vlastní iniciativy (čl. 25 Smlouvy o EU). Důležitým orgánem, v němž se stýká problematika všech tří pilířů EU, je Výbor stálých zástupců (COREPER Comité des Représentants Permanents). Je složen ze stálých představitelů (velvyslanců) členských států. Tento výbor zasedá jednou týdně a předjednává agendu pro zasedání Rady.

3) Evropská komise³⁸

Podle čl. 27 Smlouvy o EU je Evropská komise plně zapojena do prací v oblasti SZBP. Spolu s členskými státy se podílí na předkládání návrhů k rozhodnutí Radě EU (čl. 22 Smlouvy o EU). Spolu s Radou Komise zajišťuje koherenci mezi jednotlivými pilíři.

V rámci organizačních změn uvnitř klíčových evropských institucí, k nimž přispěla Amsterodamská smlouva, došlo v Komisi ke změně ve struktuře a dělení na jednotlivá generální ředitelství. Zahraničněpolitická agenda Komise tak byla rozdělena zejména mezi komisaře pro vnější vztahy a komisaře pro rozšíření.

4) Evropský parlament³⁹

Rada EU (prostřednictvím předsednické země) i Evropská komise informují pravidelně o vývoji v oblasti SZBP Evropský parlament, který může interpelovat Radu nebo předkládat doporučení na dané téma. V Evropském parlamentu existuje parlamentní Výbor pro zahraniční politiku, bezpečnost a obrannou politiku, který vede s Radou a Evropskou komisí dialog o otázkách, spadajících do jeho kompetence. Předsednický stát také konzultuje s Evropským parlamentem hlavní aspekty a základní alternativy SZBP a zajišťuje, aby názory Evropského parlamentu byly náležitě brány v úvahu. Pravomoce Evropského parlamentu ve vztahu k SZBP specifikuje čl. 21 Smlouvy o EU. Prostřednictvím meziparlamentních delegací udržuje Parlament kontakty s mnoha zeměmi, a to i mimo EU.

1.2.7 Institucionální změny v SZBP⁴⁰

Události v letech 1990-91 naplňovalo očekávání, že by SEU mohla vytvořit podmínky pro proaktivní vytváření zahraniční politiky, která by přesahovala působnost EPS a rozšířila možnosti rozhodovacích procedur a současně i politických nástrojů, jako

---

³⁸ SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA: Velká encyklopedie EU. Dostupné z [www <http://library.muni.cz/EU/html/22.htm](http://library.muni.cz/EU/html/22.htm)

³⁹ SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA: Velká encyklopedie EU. Dostupné z [www <http://library.muni.cz/EU/html/22.htm](http://library.muni.cz/EU/html/22.htm)

⁴⁰ RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <http://www.sweb.cz/szbp/> >

konečného výsledku celého rozhodování. V tomto kontextu bylo hlavním bodem jednání zajištění vzájemné spolupráce mezi SZBP a vnějšími ekonomickými vztahy. Jelikož ekonomické vztahy byly součástí prvního pilíře, tedy plně v kompetenci Komise, SZBP spolu s 3. pilířem byla ve výhradní kompetenci Evropské rady. Proto MK musela nalézt způsob jak komunitární a nadnárodní vnější politiku Unie zesynchronizovat.

Takto byl vytvořen dosti komplikovaný systém spolupráce, na jehož vrcholu stála Evropská rada, která vymezovala zásady a obecné směry pro SZBP a to jednomyslně. Na základě těchto rozhodnutí Evropské rady pak Rada ministrů zahraničních věcí přijímala rozhodnutí nezbytná pro vymezení a provádění SZBP (společné akce a společné pozice). Jak Komise, tak členský stát, měly právo dávat Radě návrhy a otázky ohledně SZBP a současně mohly v krizových situacích požádat Předsednictví o svolání zvláštní zasedání Rady do 48 hodin. Radě byl dále k dispozici Politický výbor, který podával Radě návrhy, ať již na její žádost, či podle vlastního uvážení. Výbor sledoval mezinárodní problematiku související s prováděním SZBP a kontroloval, zda přijatá opatření Rady jsou v souladu s činností Komise a Předsednictví.

Dále Výbor sledoval a hodnotil práci COREPERU, zejména jeho přípravu podkladů pro práci Rady a provádění úkolů, které Rada COREPERU zadala. COREPER dále také pomáhal Radě zajistit vzájemnou spolupráci mezi SZBP a prvním pilířem politik EU, podobně jako Evropská komise. V této souvislosti je však důležité zdůraznit, že Komisi nebyla MS určena specifická role, a tudíž Komise získala svou váhu v SZBP až vlastní iniciativou po podepsání MS. Komise tak sice měla být plně zasvěcena do vytváření SZBP na všech úrovních a měla právo iniciovat návrhy Radě, nicméně však toto právo iniciovat návrhy (podobně jak činily členské státy), pozbývalo své váhy, jelikož Komise jako komunitární výkonný orgán společenství nebyla členem Rady, a tudíž neměla v Radě hlasovací právo.

A tak nakonec měla hlavní úloha Komise spočívat v zajišťování konzistence mezi SZBP a komunitárními akcemi. V důsledku účasti Komise na jednáních Rady se prokázala potřeba mít zde svého vlastního zástupce a tím i samostatnou administrativu. Následně proto byla pod vedením komisaře Van den Broeka vytvořena DGIA, která měla na starost otázky související s problematikou SZBP, vnější politické vztahy a s tím související správu komunitárních delegací ES mimo Unii⁴¹. Van Den Broek se stal i

---

⁴¹ Tento stav, kdy byla rozdělena ekonomická a politická část zahraniční politiky v rámci administrativy Komise na DGIA a DGI(vnější ekonomické vztahy), trval pouze dva roky – do roku 1995. Pak byly obě struktury sjednoceny v jednu. Ve stejném roce se utváří (po vstupu Rakouska, Finska a Švédska

prvním komisařem DGIA a ačkoli pravomoci a vliv tohoto úřadu byly omezené, pro Komisi to znamenalo, že „byla vytvořena první funkce srovnatelná povahou své práce s úřadem ministra zahraničních věcí. Navíc se po vytvoření DGIA a postu komisaře tohoto úřadu do záležitostí koordinace SZBP vmísil i prezident Komise“⁴². Z dosud uvedeného vyplývá, že jediný skutečný vliv na vývoj SZBP zůstal po podpisu MS zcela v rukou jednotlivých členských států. Komisi tak zůstává v kontextu dalšího vývoje SZBP role koordinátora politik ES a SZBP, o kterou se dělí s Radou.

Předsednictví má povinnost pravidelně konzultovat⁴³ hlavní aspekty vývoje SZBP s Evropským parlamentem. Co se týká role EP, jenž po podpisu MS může předkládat Radě otázky či jí předkládat svá doporučení, nicméně tyto kroky nejsou pro Radu nijak závazné. Dále má EP právo být pravidelně informován o vývoji CFSP od Komise a Předsednictví. Parlament tak nemá na další vývoj SZBP téměř žádný vliv. To však neznamená, že by SZBP nebyla pro členské státy méně závazná. Znamená to především to, že členské státy plní podmínky článku V. MS podle pravidel mezinárodního práva, a případné spory vycházející ze smluvního ujednání jsou tak předurčeny k řešení pro Mezinárodní soudní dvůr.

Základní strukturu fungování SZBP vyjadřuje schéma v příloze č. 4

1.2.8 Rozhodovací mechanismy v oblasti SZBP⁴⁴

Mezi hlavní způsoby realizace cílů společné zahraniční a bezpečnostní politiky, tak, jak jsou stanoveny v čl. 12 Smlouvy o EU, patří vymezování zásad a obecných směrů SZBP, rozhodování o společných strategiích, které je v kompetenci Evropské rady, dále společné akce a společné postoje. Společné akce přijímá Rada, která také rozhoduje o zaujímání společných postojů, s jejichž pomocí přispívá k naplnění

---

do Unie), další sekretariát Komise pro vnější vztahy - DGIB – Directorate General for External Policy.* In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁴² Ačkoliv J. Delors nebyl sám zahrnut do koordinace vnějších vztahů Unie, Santer se stal zodpovědným za rozvoj SZBP s společně s nástupem Van den Broeka do úřadu viceprezidenta DGIA. * *Carfurny Alan, Patrick Peters: The Union and the World: The Political Economy of a Common Foreign Policy*, str. 20, London 1998; ; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁴³ *Glennon, J.: Europe and the United States: Competition and Cooperation in the 1990s*, str. 144, M.E. SHRPE, 1994; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁴⁴ SPOLEČNÁ ZAHRAIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA: Velká encyklopedie EU. Dostupné z [www <http://library.muni.cz/EU/html/22.htm](http://www.library.muni.cz/EU/html/22.htm)

společné strategie EU. Prvkem realizace společných zahraničněpolitických a bezpečnostních cílů členských států je také posilování systematické spolupráce mezi těmito státy při provádění politiky (čl. 12 Smlouvy o EU).

Účelem společné akce je přispět k řešení specifických situací. U společných akcí je stanoven jejich cíl, rozsah a prostředky, popřípadě také doba trvání a podmínky, za nichž mají být prováděny. Společné akce zavazují členské státy při zaujímání postojů a při provádění jejich činnosti. Každý národní postoj nebo opatření v rámci společné akce musí být včas oznámen a v případě potřeby jsou o nich v rámci Rady vedeny konzultace (čl. 14 Smlouvy EU). Pro společnou akci na základě SZBP je potřebná jednomyslnost, ačkoliv u detailů prováděcích opatření již Maastrichtská smlouva v zásadě umožnila rozhodování kvalifikovanou většinou. Jednomyslnost znamená, že přistoupení Unie k akci může být omezeno nesouhlasem jedné členské země.

Podle článku 16 Smlouvy o EU se v zájmu efektivity členské státy informují a vzájemně konzultují ve všech záležitostech, týkajících se zahraniční a bezpečnostní politiky.

Společné postoje vymezují podle článku 15 Smlouvy přístup Unie ke konkrétním záležitostem. **Členské státy v případě přijetí společného postoje zajišťují, aby jejich národní politiky byly v souladu se společnými postoji.**

Článek 23 Smlouvy o EU zakotvil v odstavci 1 možnost tzv. konstruktivní abstinence (konstruktivního veta). Členský stát nemá v takovém případě povinnost provést rozhodnutí Rady, v němž se zdržel hlasování a svůj postoj odůvodnil formálním prohlášením. Členský stát přitom akceptuje, společné rozhodnutí EU, a zdrží se jakéhokoliv počínání, které by se mohlo dostat do rozporu či bránit provedení příslušné akce Unie. Ostatní členské státy tento postoj respektují. Rozhodnutí Rady není přijato v případě, kdy členové Rady, kteří se hlasování zdrželi, představují více než 1/3 hlasů.

Podle odstavce 2 téhož článku Smlouvy přijímá Rada společné akce, zaujímá společné postoje či přijímá jiná rozhodnutí na základě společné strategie kvalifikovanou většinou, kterou představuje většina 62 hlasů nejméně 10 členů Rady. Hlasování kvalifikovanou většinou se nevztahuje na rozhodnutí vojenského a obranného charakteru.

1.2.9 Financování SZBP⁴⁵

Financování SZBP bylo rozděleno následovně (podle článku J 11 SEU): **Administrativní výdaje**, které orgánům vznikaly z ustanovení týkajících se SZBP, šly k tíži rozpočtu Evropských společenství.

Operativní výdaje v souvislosti s prováděním SZBP šly rovněž k tíži rozpočtu ES, pokud tak Rada jednomyslně rozhodla. V takovém případě se měla použít procedura stanovená ve Smlouvě ustavující Evropské společenství. Rada však mohla také rozhodnout, že operativní výdaje budou započítány členským státům. V tomto případě pak výdaje šly k tíži členských států podle klíče hrubého národního produktu, pokud Rada jednomyslně nerozhodla jinak. Od prosince 1993 do prosince 1996 pak ER nepřijala jediné rozhodnutí, kterým by pozměňovala financování SZBP. Rada pouze přijala několik zvláštních nařízení, kterými upravovala financování specifických společných akcí⁴⁶.

V kontextu této problematiky o financování SZBP se chci ještě zmínit o snaze EP získat vliv na SZBP skrze financování, kdy mimo EP požadoval mezinstitucionální dohodu mezi EP a Radou EU ohledně úpravy financování SZBP⁴⁷. Tento návrh EP měl své opodstatnění, jelikož daný článek o financování SZBP odporoval samotné mezivládní povaze SZBP, kdy v rámci financování dovolil zahrnout do této politiky jak Radu EU, tak EK a v neposlední řadě i EP.

Hybridní struktura MS tak umožnila přijímat rozhodnutí v rámci jednoho pilíře a následně čerpat zdroje z prostředků pilíře jiného⁴⁸.

---

⁴⁵ RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁴⁶ Jednalo se například o rozhodnutí Rady 94/308/1994, nebo 94/276/CFSP* In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁴⁷ Regensbelger Elfride, Wessels Wolfgang, deTearent Phillippe de Schoutheete: *Foreign Policy of the EU: From EPC to CFSP and Beyond*, str. 82 – 83, LRP - 1997; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁴⁸ *European Commission, 1995a*, str. 64, *Commission of the European Communities 1995*; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

2. Evropské bezpečnostní a obranné politiky

2.1 Důsledky změn SZBP v kontextu AS pro další politickou integraci Evropy

Amsterodamská smlouva vstoupila v platnost 1. května 1999. Evropská politika tak začala užívat nové formy a nástroje SZBP. Nicméně nejpodstatnějším důsledkem amsterodamské reformy byla debata o vytvoření evropské obranné a bezpečnostní politiky, kterou započala politika vlády britského ministerského předsedy Tonyho Blaira na podzim 1998 změnou tradiční britské pozice: odmítáním samostatných evropských projektů v oblasti bezpečnosti. Se změnou britského přístupu se tedy otevřela cesta pro další ze společných politik EU – Společnou evropskou bezpečnostní a obrannou politiku⁴⁹.

Určujícím faktorem pro změnu britské politiky byla mimo nového přístupu Blairovy vlády také zkušenost z jugoslávských krizí⁵⁰, kde hodně spolupracovala Británie s Francií jakožto jediné evropské země, které měly k dispozici dostatečné kapacity pro vysílání ozbrojených sil.

V prosinci 1998 se tak uskutečnilo první dvoustranné jednání mezi Francií a Velkou Británií, které vydaly společné prohlášení známé pod názvem: „**Obranná iniciativa ze St. Malo**“⁵¹, ve kterém oba státy prohlásily, že Evropská unie by měla mít vlastní vojenské kapacity schopné autonomní vojenské akce a pokračování v utváření společné obranné a bezpečnostní politiky.

Další dvoustranné jednání následovalo v červnu následujícího roku v Toulouse mezi Francií a Německem, kde státy iniciovaly návrh na začlenění Eurocorps do **Evropských ozbrojených sil rychlé reakce**. Zapojení těchto dvoustranných schůzek do širšího rámce utváření evropské bezpečnostní politiky se uskutečnilo až na setkání

---

⁴⁹ Khol Radek, *Nová politika EU pro 21. století, SZBP. Mezinárodní politika 3/2000*; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁵⁰ Evropské země, zejména politika Francie a Velké Británie, byly poznamenány vlastním selháním při řešení balkánské a kosovské krize. Při balkánské krizi se výrazně projevila vedoucí role Spojených států a při kosovské krizi tížila členské státy bezprostřední zkušenost dostatečného množství vojenských kapacit, které by mohly být při řešení této krizové situace použity. Například evropské vlády mohly poskytnout pouze 10% jednotek pro nasazení v Kosovu, nicméně jejich výdaje na obranu dosahovaly dvou třetin výdajů Spojených států. *Wallace Hellen a Wallace Williama: Policy-Making in the European Union, Oxford - 2000, str. 484* ; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁵¹ *Joint Franco-British Declaration on European defence, 3-4, December 1998* * <http://www.fco.gov.uk/news/newstext.asp?1795>; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

nejvyšších představitelů členských států v Kolíně nad Rýnem (3-4. června 1999) a v Helsinkách (10-11. prosince 1999).

V Kolíně nad Rýnem však ještě k výraznému průlomům v utváření společné zahraniční a obranné politiky nedošlo. Státy pouze navrhly prostředky budoucí zahraniční politiky a dohodly se, že by EU měla vytvořit vojenský potenciál nezbytný k vedení vojenských akcí v kontextu **peterberských misí**, ať již v rámci Severoatlantické aliance či samostatně⁵².

Důležitým momentem vzešlého ze setkání členských států v Kolíně nad Rýnem tak bylo zejména zvolení **Javiera Solany** (18. října 1999) do úřadu **Generálního tajemníka SZBP**. „Mimo své dobré reputace a silného politického vlivu, přinesl generální tajemník NATO do nového úřadu velmi cenné zkušenosti politického zástupce Aliance, založené na hledání vzájemné shody“⁵³. Javier Solana se však nestal jen generálním tajemníkem SZBP, ale 25. listopadu 1999 i generálním **tajemníkem Západoevropské unie**. **Takto se členským státům EU a ZEU podařilo propojit v jedné osobě dva procesy politické integrace Evropské unie: SZBP se společnou obrannou a bezpečnostní politikou.**

Skutečné zahájení vytváření evropské obranné a bezpečnostní politiky však přišlo až se summitem nejvyšších představitelů v Helsinkách. Toto zasedání je označováno za „historický průlom ve snaze Evropské unie o vybudování společné bezpečnostní a obranné politiky. Hlavy vlád a států se rozhodly převést do praktického života ambice Amsterodamské smlouvy a deklarace kolínského zasedání Evropské rady“⁵⁴. Konkrétně členské státy pod vedením finského předsednictví odsouhlasily dvě zprávy:.

---

⁵² *European Council, Cologne 3-4 June 1999, Conclusions of the Presidency, ANNEX III. - Declaration of the Further Development of a Common European Security and Defence Policy, European Council, July 1999 **
<http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc.cfm?MAX=1&DOC=!!!&BID=76&DID=57886&GRP=1799&LANG=1> ; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <
<http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁵³ *Schmalz Uve, After the starting signal for the Amsterdam Treaty: The First Round of the CFSP, SFSP FORUM, 2/1999* ; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <
<http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁵⁴ *Cameron Fraser, Evropská bezpečnostní a obranná politika: pohled z Komise. Mezinárodní politika 3/2000* ; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <
<http://www.sweb.cz/szbp/> >

První zpráva⁵⁵ se zabývala řízením krizových vojenských operací a jako hlavní cíl si stanovila **vytvoření vojenské jednotky rychlého nasazení** o síle 50-60 000 mužů do roku 2003, která by byla schopna zasáhnout do 60 dnů a mohla zajistit nasazení po dobu nejméně jednoho roku. Pro tyto vojenské síly měly být podle první zprávy vytvořeny i institucionální struktury.

V kontrastu k této první zprávě z Helsinek pak působí **druhá zpráva**,⁵⁶ která se zabývala **civilními aspekty zvládnání krizí**. Ta pouze popsala použitelné existující nástroje pro použití při nevojenských krizových akcích Unie a zdůraznila důležitost koordinace národních a evropských prostředků v rámci jednoho společného mechanismu zvládnání krizí. Tato druhá zpráva neurčila žádný hlavní cíl této spolupráce, jako učinila zpráva první. Je evidentní, jak původní zprávy finského předsednictví citlivě a opatrně vyvažovaly vojenské a nevojenské prostředky, které měla Unie dále rozvinout. Nakonec však společné uskupení Británie, Francie, Německa a Itálie vytvořilo společný postoj, který více upřednostnil budování vojenských kapacit Unie před nevojenskými.

V únoru 2000 se sešli ministři zahraničních věcí a obrany EU aby připravili vytvoření provizorních orgánů EU, které by zajišťovaly řízení krizových operací. Tyto provizorní orgány evropské bezpečnostní a obranné politiky byly oficiálně ustanoveny 1. května 2000. Byl tak ustaven **Politický a bezpečnostní výbor, Prozatímní vojenský výbor a Vojenský štáb**. Ministři zahraničí a obrany dále na portugalském setkání stanovili, že 20. listopadu 2000 se bude konat konference o vojenských kapacitách pro společnou jednotku rychlého nasazení. V průběhu první poloviny roku 2000 vydala Evropská rada hlavní směry pro účast členů Severoatlantické aliance a kandidátů pro vstup do EU na evropské společné zahraniční a bezpečnostní politice. Dále vytvořila čtyři pracovní skupiny pro spolupráci mezi Evropskou unií a Severoatlantickou organizací a stanovila hlavní cíl pro civilní aspekty zvládnání krizí. Od 19. září 2000 se začala konat pravidelná setkání prozatímního Politického a bezpečnostního výboru Unie a Výboru stálých zástupců Severoatlantické organizace. 20. listopadu, tak jak bylo stanoveno na setkání ministrů zahraničních věcí a obrany Unie. Této konferenci se účastnily i nečlenské státy Unie, které jsou členem NATO, a kandidátské státy pro vstup

---

⁵⁵ RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <
<http://www.sweb.cz/szbp/>>

⁵⁶ RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <
<http://www.sweb.cz/szbp/>>

do Unie. Závěry této konference byly později zahrnuty do **celkové zprávy o společné bezpečnostní a obranné politice na zasedání Evropské rady v Nice (7.-9.12.2000)**.⁵⁷

Evropská rada na tomto zasedání potvrdila, že Evropská unie se dále posunula ke svému cíli, k vytvoření společné bezpečnostní a obranné politiky - **CESDP** a dále upřesnila úlohu vojenského výboru, vojenského štábu a bezpečně-politického výboru.

V únoru roku 2001 pak ministři zahraničních věcí a obrany přijali **nový mechanismus rychlé reakce, který má zajistit Unii rychlou a efektivní reakci v případě vypuknutí krizové situace**.⁵⁸ Unie tak vytvořila prostor k podniknutí společné akce v případě, že není dostatek času pro užití existujících legálních nástrojů Unie - tedy pro případy krizových situací. Jeho uplatnění je však jako jakýkoliv jiný mechanismus důležitého významu v systému SZBP možný jen tehdy, existuje-li mezi státy společná vůle. V červnu 2001 se ve švédském Göteborgu konal další summit EU, který se ve svém závěrečném dokumentu „**Zprávě o evropské bezpečnostní a obranné politice**“⁵⁹ věnoval problematice nevojenských krizových akcí Unie a to zejména v kontextu vytváření spolupráce s nečlenskými státy Unie a mezinárodními organizacemi.

RUDOLSKÝ⁶⁰ rovněž uvádí, že průběh summitu však zaznamenal i znepokojivé hlasy proti vytváření „pseudo-identity“ v rámci evropské obrany. Tímto hlasem, který si získal pozornost médií, byl dopis adresovaný vydavateli britského listu „The Daily Telegraph“, jenž podepsalo jedenáct francouzských a britských vysokých vojenských představitelů a jenž byl uveřejněn dne 12. června 2001 právě v deníku „The Daily Telegraph“ pod názvem „**Slabost jednotek rychlé reakce**“. Francouzská a anglická generalita v tomto dopise požadovala, aby myšlenka vytvoření vojenské jednotky rychlého nasazení EU byla „hozena mezi odpadky historie předtím, než se rozpoutá nějaká krize. Národní státy jsou zárukou zajištění bezpečnosti Evropy“.

Z předchozího je tedy zřejmé, že rozvoj evropské bezpečnostní a obranné politiky se dostal po Amsterdamu na přední místo agendy Evropské unie. Hlavní odlišnost této politiky od SZBP je v rozsahu, v jakém EU používá vojenské prostředky k plnění krizových operací, tak jak byly definovány v Petersberku v roce 1992 a později převzaty Amsterdamskou smlouvou do institucionálního rámce Evropské unie.

---

⁵⁷ RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <
<http://www.sweb.cz/szbp/>>

⁵⁸ RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <
<http://www.sweb.cz/szbp/>>

⁵⁹ RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <
<http://www.sweb.cz/szbp/>>

⁶⁰ RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: <
<http://www.sweb.cz/szbp/>>

Z těchto materiálů mimo jiného vyplývá, že v rámci evropské bezpečnostní a obranné politiky nebude EU používat vojenské síly ZEU či členských států, ale bude mít k dispozici vojenské síly vlastní. A to ať již v budované jednotce rychlého nasazení, či v rámci Západoevropské unie, pokud bude plně integrována do struktur Unie.⁶¹

Dořešení problémů, které s tímto přechodem ZEU do institucionálního rámce EU vzniknou, bude odvislé od ochoty či neochoty států Evropské unie na platformě spolupráce nejen v oblasti SZBP, ale také v oblasti SBOP

Evropská unie tedy potřebuje posílit vlastní identitu, ze které by mohla odvodit společné cíle zahraniční politiky a v případě nutnosti i vyvodit rychlá a efektivní opatření. V této spojitosti cituje RUDOLSKÝ ve své práci slova Elfrida Regelsbergera: „Problémy utváření SZBP mohou být docela někde jinde než v nedostatečných pravidlech či slabém institucionálním rámci, a to v neochotě členských států hrát podle pravidel hry, kterou sami vytvořily.“⁶²

2.2 Základní charakteristika ESS⁶³

ESS jako dokument doktrinárního charakteru má dvě hlavní roviny, analytickou a programovou. Analytická rovina ESS potvrzuje, že ESS má stejné pojetí hlavních hrozeb jako v USA. Jsou jimi regionální války, proliferace ZHN, globální terorismus a tzv. „failed states“⁶⁴. Naproti tomu odlišnosti se projevují ve vyhodnocování těchto hrozeb. ESS žádnou z nich nehodnotí jako hrozbu čistě vojenského charakteru, jaké by bylo možné čelit jenom vojenskými zásahy. Každá z těchto hrozeb podle ESS vyžaduje kombinaci nevojenských a vojenských prostředků a nástrojů. Čas pro vojenské zásahy a úder by měl přicházet až po vyčerpání všech ostatních možností „last resort“⁶⁵.

Programová rovina odráží rozdílné základní přístupy ke změnám v mezinárodním uspořádání. Jestliže USA kladou větší důraz na aktivistickou politiku,

---

⁶¹ RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁶² RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

⁶³ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie** (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: <http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf> . s. 5

⁶⁴ failed states = neúspěšné státy (**ABZ.cz: slovník cizích slov** - on-line hledání: Dostupné z [www < http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php](http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php)

⁶⁵ last resort = Poslední instance; nejvyšší instance (**ABZ.cz: slovník cizích slov** - on-line hledání: Dostupné z [www < http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php](http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php)

na prosazování změn ve světě, tedy na „imposed order“⁶⁶, pak EU je zdrženlivější a zaměřuje se především na tzv. „negotiated order“⁶⁷. Americká koncepce preemptivních⁶⁸ vojenských zásahů je v EU vnímána jako radikální rozšíření práva na sebeobranu a jako možný precedens, který by mohl vyvolat celou řadu dalších preemptivních úderů.

2.3 Tři dlouhodobé cíle ESS a jejich vztah k NSS⁶⁹

- **Prvním dlouhodobým cílem ESS je rozšiřování zóny bezpečnosti kolem Evropy,** což znamená dlouhodobé preventivní působení pojímané jako alternativa preemptivních válek coby jednoho z ústředních rysů NSS 2002.
- **Vyřešení palestinsko-izraelského konfliktu jako druhý dlouhodobý cíl ve skutečnosti znamená negaci Bushovy strategie,** která chtěla nejprve změnit tzv. Velký Střední východ a teprve potom se zabývat palestinsko-izraelským konfliktem.
- **Třetím dlouhodobým cílem je důraz kladený na posílení mezinárodního řádu jako nepřímé odmítnutí velkých vojenských intervencí bez jasného mandátu RB OSN.** Implicitně vyjadřuje nesouhlas s tím, aby si velké a vojensky silné státy osobovaly právo samy rozhodovat, kdy nastává vhodný okamžik pro uskutečnění ozbrojené intervence, kdo by měl vytvářet pro tyto intervence pravidla a kdy by taková pravidla měla být vytvořena.

V případě všech tří cílů se jedná o implicitní a tím pádem i diskrétní distancování se EU od NSS 2002. Přesto však USA a EU mají i nadále stejné priority, ale volí odlišné způsoby a prostředky pro jejich dosahování. EU se v žádném případě neprofiluje jako protiváha USA, i nadále zůstává jejich strategickým spojencem.

---

⁶⁶ imposed order = nařízení

⁶⁷ negotiated order = vyjednávání

⁶⁸ Preemptivní = předcházející něčemu, předem něčemu zabraňující

⁶⁹ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie** (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: <http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf>; s. 5

2.4 Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002) ⁷⁰

Strategické koncepce NATO 1999, NSS 2002 a ESS 2003 jsou tři klíčové strategické dokumenty postkonfrontačního období, které odrážejí přístup k hlavním bezpečnostním hrozbám.

Vycházejí ze společných hodnot a priorit, odlišují se pouze v rovině metod a nástrojů. Vytvářejí rámec pro posilování transatlantické vazby a pro další spolupráci mezi USA, NATO a EU. Každý z těchto dokumentů je klíčovou inspirací pro bezpečnostní politiku ČR v době jejího předsednictví v EU.

2.4.1 Strategická koncepce NATO (1999), mezinárodněpolitický kontext jejího vzniku a její hlavní rysy

Strategická koncepce NATO 1999 byla schválena na samém konci postkonfrontační euforie, kdy se ještě nepoužíval pojem „bezpečnostní hrozba,“ ale „bezpečnostní výzvy a rizika“. Tím se rozuměla především „nejistota a nestabilita uvnitř a kolem euroatlantické oblasti a možnost regionálních krizí na periferii Aliance.

NATO v té době nebylo vystaveno žádné přímé a naléhavé bezpečnostní hrozbě. Proto se Strategická koncepce NATO 1999 při vymezování úkolu ozbrojených sil Aliance vůbec nezabývala konkrétními možnými způsoby nasazení sil. Obecně pojednávala o celé škále misí, o nezbytnosti reagovat na budoucí výzvy a o udržování důvěryhodné schopnosti při plnění misí. ⁷¹

Strategická koncepce NATO 1999 vůbec nezmínila hrozbu terorismu a její možný dopad na NATO, na jeho strategii, na strukturu ozbrojených sil a na zaměření jejich bojové přípravy. ⁷² Nezabývala se úvahami o politické a vojenské odpovědi na případné teroristické útoky proti některému členskému státu NATO. To znovu potvrzuje, jak velký je rozdíl mezi tím, co bylo před 11. 9. 2001, a tím, co následovalo

---

⁷⁰ Eichler, Jan, 2008. *Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)*. Ústav mezinárodních vztahů, dostupné na: <http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf>; s. 2

⁷¹ Eichler, Jan, 2008. *Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)*. Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf; s. 2

⁷² Eichler, Jan, 2008. *Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)*. Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf; s. 2

po něm. Strategická koncepce NATO 1999 byla psána pod vlivem zkušeností z válek na západním Balkáně, a proto se zaměřila na vojenskou připravenost Aliance pro zásahy v podobném typu konfliktu, tedy pro zásahy na okraji Evropy.⁷³

2.4.2 NSS 2002 a mezinárodněpolitický kontext jejího vzniku

NSS USA byla ve srovnání se Strategickou koncepcí NATO 1999 napsána v jiném prostředí a především ve zcela jiné době, a proto se vyznačuje následujícími **pěti základními determinantami**⁷⁴

- 1) USA jsou po skončení studené války jedinou velmocí celosvětového rozměru (the world's only complete global power). Své bezpečnostní zájmy definují v celosvětovém záběru.
- 2) NSS USA se stala vyvrcholením několikaletého vývoje bezpečnostně politické doktríny amerických neokonzervativců, která dostala název „Regime Change Policy“ (vojenské svrhávání vytypovaných nepřátelských režimů).
  - První teze této strategie říká, že největší hrozbou pro mezinárodní mír a bezpečnost jsou diktátorské režimy a tzv. „failed states“.
  - Druhá teze tvrdí, že čím méně je takovýchto diktátorských a nepřátelských režimů, tím bezpečnější bude celý svět.
- 3) Oficiálnímu vyhlášení NSS 2002 předcházely teroristické údery dne 11. 9. 2001 a jimi vyvolané přesvědčení, že je nutné rázně odpovědět. Po úspěšně zvládnuté operaci Trvalá svoboda 2001 vrcholily přípravy na další vojenský úder v rámci strategie „Regime Change Policy“. Šlo o operaci Irácká svoboda, druhou epizodu Bushem vyhlášené celosvětové války proti terorismu (GWOT).
- 4) Po skončení studené války má NSS 2002 pevný základ v tom, že USA jsou jedinou vojenskou supervelmocí. Mají nejmodernější strategické síly, nejsilnější pozemní vojsko, vojenské letectvo i vojenské námořnictvo, mají nejlepší logistický systém. Mohou ve velmi krátké době zasadit svá vojska na kterémkoli místě planety a pověřit je plněním i těch nejnáročnějších úkolů.

---

⁷³ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie** (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 2

⁷⁴ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie** (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 2

- 5) Po dnu 11. 9. 2001 se s mimořádnou silou uplatnila zásada, že nepřítel je ještě před zahájením bojové činnosti ztotožňován se zlem, aby válka měla co největší podporu amerického obyvatelstva. Vždy se usiluje, aby válka proti jasně vymezenému nepříteli byla co nejintenzivnější a aby v co nejkratší možné době skončila jeho zdrcující porážkou.

NSS 2002 zdůraznila tři klíčová rozhodnutí:⁷⁵

- 1) Prvním z nich je uchování a další zvýrazňování vojenské převahy USA nad kterýmkoli možným vyzyvatelem. USA budou nadále na vojenské účely vyčleňovat 4 % svého HDP, budou pokračovat ve zvyšování kvantity i kvality svých ozbrojených sil a ve zdokonalování jejich vojenských schopností.
- 2) Výrazný posun k unilateralismu při posuzování bezpečnostních hrozeb – USA se nebudou vázat na své spojence, kteří jsou ve vojenské rovině mnohem slabší a v politické rovině velice váhaví a nerozhodní. Stejně tak se USA nechtějí nechat brzdit ze strany OSN, jejíž fungování považují za neslučitelné s novou mezinárodní situací. Podle amerických politiků by otázku vhodnosti okamžiku pro uskutečnění ozbrojené intervence měly posuzovat ty státy, které chtějí intervenovat, a nikoli mezinárodní organizace. Stejně tak by intervenující státy měly vytvářet i pravidla pro tyto intervence, a to až v konkrétní situaci, podle charakteru případných útoku.
- 3) třetím rozhodnutím je důraz na preempci, na předstihující úder proti kterémukoli nepříteli. Znamená to, že USA nebudou čekat, až se daný nepřítel stane naléhavou hrozbou, ale naopak. Udeří na něj dříve, než on bude schopen zranit USA.

2.4.3 ESS a mezinárodněpolitický kontext jejího vzniku

ESS je výsledkem souhrnného vlivu následujících základních determinant:⁷⁶

- Především je to **civilizační determinanta**⁷⁷ – EU není jednolitým státním celkem, svoji zahraniční a bezpečnostní politiku koncipuje a prosazuje na základě mezivládní

⁷⁵ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie** (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 3

⁷⁶ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie** (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 3

⁷⁷ Determinanta= rozhodující, určující, usměrňující parametr, činitel, či faktor pro žádoucí či nežádoucí aktivitu člověka (**ABZ.cz: slovník cizích slov** - on-line hledání: Dostupné z [www <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php](http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php))

spolupráce a její rozhodování a jednání je více zakládáno na shodě (consensus decisionmaking). EU nikdy není zcela jednotná, vždy se střetávají tři rozdílné přístupy.

- I. Prvním z nich je **euroatlanticismus**. Ten staví na společných hodnotách a zájmech, na spolupráci EU s USA, a neodmítá aktivní podíl na vojenských úderech vedených USA. Zastávají ho zejména Velká Británie, Nizozemsko, Portugalsko, Itálie, Polsko.
- II. Druhým přístupem je **eurogaullismus**. Ten klade větší důraz na zájmy EU, na její samostatnost a průbojnost (asertivitu), EU a její SZBP pojmá jako tzv. protiváhu vůči USA. Prosazuje ho zejména Francie, částečně pak Belgie, Lucembursko a také SRN.
- III. Třetí přístup je typický pro bývalé neutrální státy (Švédsko, Finsko, Rakousko). Klade důraz na prevenci, na rozvojovou pomoc, na pomoc uprchlíkům a na vysoký stupeň angažovanosti v mírových operacích OSN, kategoricky odmítá účast na akcích bez mandátu RB OSN.

Státy první skupiny jsou ochotny podílet se na akcích iniciovaných a vedených Spojenými státy, zatímco státy druhé a třetí skupiny jsou váhavější, pokud jde o účast na operacích bojového charakteru, a jsou ochotny se podílet především na operacích typu **state-building** a **post-conflict peacebuilding**. Proto se EU málokdy chová jako jednotný aktér, mnohem častěji postupuje jako uskupení středních mocností a malých zemí. Říká se, že „myslí globálně, ale jedná zatím pouze lokálně“, a tak se nemůže rovnat Spojeným státům. Jestliže USA mají vlastní strategickou kulturu s dlouhou a bohatou tradicí, pak EU je teprve na počátku dlouhé cesty jejího vytváření. Na ní bude muset překonávat závažné vzájemné rozdíly jednak v přístupu jednotlivých členských států k bezpečnostním hrozbám světa na počátku 21. století, jednak v míře, do jaké jsou státy ochotny podstupovat rizika.

- Velmi silný vliv mají také **vojenskoekonomické determinanty**⁷⁸. Vojenský rozpočet všech zemí EU se v absolutním souhrnu rovná pouhé polovině rozpočtu USA (268

---

⁷⁸ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie** (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 4

mld. USD, resp. 536 mld. USD).⁷⁹ Pokud jde o vojenské výdaje v poměru k HDP, průměr evropských členských zemí NATO se po skončení studené války udržuje výrazně pod hodnotou jedné poloviny toho, co vynakládají USA (1,7 %, resp. 4 %) ⁸⁰. A vojenské výdaje na hlavu jsou v EU dokonce jen čtvrtinové ve srovnání s USA (472 USD, resp. 1800 USD).

- Velmi důležitou úlohu hrají **vojenskostrategické determinanty**⁸¹. Pro Evropu je smutnou realitou, že EU za USA zaostává ve všech ukazatelích vojenské síly: strategické síly, pozemního vojska, vojenského letectva, vojenského námořnictva, logistiky, inteligentní munice, prostředků pro strategickou přepravu vojsk, speciální síly. . .

EU je ve vojenské rovině mnohem slabší než USA, a proto si ani zdaleka nemůže klást srovnatelné cíle. Nemá síly na to, aby v krátké době přemístovala větší vojenské jednotky na velkou vzdálenost, nemůže také samostatně podnikat vojenské operace vyžadující dlouhodobou udržitelnost.⁸²

Evropská unie není schopna mimo Evropu preventivně zasáhnout proti akci nestátních subjektů, kteří by použili zbraně hromadného ničení. Nemůže proti nim vyslat jednu brigádu ve lhůtě do 15 dnů a na vzdálenost až 5000 km. Stejně tak nemá schopnosti samostatně vést mimo Evropu regionální válku, do níž by musela své síly nasadit ve lhůtě do 21 dnů. Navíc EU není dostatečně připravena ani na humanitární intervence vysoké intenzity, jež by vyžadovaly rychlou přepravu 10 000 vojáků na vzdálenost až 5000 km.⁸³

---

⁷⁹ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)**. Ústav mezinárodních vztahů, dostupné na: <http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf>; s. 4

⁸⁰ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)**. Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 4

⁸¹ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)**. Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 4

⁸² Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)**. Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 4

⁸³ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)**. Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 5

Všechny výše uváděné skutečnosti jednoznačně předurčují skromnost bezpečnostněpolitických ambicí EU. Skromnost ambicí ESS se projevuje nejen ve srovnání s ambicemi ISA, ale i NATO. Přestože byla napsána o 4 roky později, vůbec se nezabývala otázkami výstavby ozbrojených sil a jejich bojové přípravy pro potřeby nasazení v různých typech konfliktu. Jsou základem její orientace především na preventivní a na postkonfliktní působení, při němž dominují nevojenské nástroje, zatímco nasazení nástrojů vojenských je až tím nejzazším řešením (last resort) po vyčerpání všech ostatních prostředků.⁸⁴

2.4.4 Rozdíly v přístupu k hrozbě globálního terorismu u NSS a ESS:⁸⁵

NSS a její důraz na vojenské svrhávání nepřátelských režimů, které jsou považovány za podněcovatele a sponzory globálního terorismu, má svoje silné i slabé stránky. Silnými stránkami jsou především rychlé a velice působivé vojenské zásahy na kterémkoli místě současného světa. Ty umožňují rychle svrhávat režimy, jež jakýmkoli způsoby podporují terorismus, a likvidovat vůdce nejnebezpečnějších teroristických organizací. Slabé stránky se projevují s delším či kratším odstupem po vojenských zásazích, kdy následuje asymetrická válka v místě zásahu, která může trvat několik měsíců nebo dokonce i řadu let (dnešní Irák či Afghánistán).

Dalším kontraproduktivním důsledkem jsou teroristické úder, k nimž může dojít v zemích, jež se na vojenských zásazích přímo podílejí (Madrid 2004, Londýn 2005). A v neposlední řadě se ukázalo, že vojenské zásahy mají velmi neblahý dopad na „srdce a mozky“ tamních lidí, zesilují protizápadní nálady, a tím nahrávají extremistům a teroristům.⁸⁶

ESS 2003, na rozdíl od NSS 2002, klade důraz na boj proti terorismu, na dlouhodobé preventivní působení především v ekonomické, politické a sociální rovině.

---

⁸⁴ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie** (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 5

⁸⁵ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie** (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 6

⁸⁶ Eichler, Jan, 2008. **Evropská bezpečnostní strategie** (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). Ústav mezinárodních vztahů. 8 s. dostupné na: [www<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf](http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf); s. 6

Vojenské údery volí až jako to nejzazší řešení.⁸⁷ Preventivní působení ESS nevyvolává ani asymetrické války v místě zásahu, ani teroristické údery a nemá záporné dopady na smýšlení tamních lidí. Ale na druhé straně je to takříkajíc běh na dlouhé trati, nemůže vykazovat okamžité výsledky, musí se na ně dlouho čekat. A ještě vážnější je skutečnost, že ESS je svým založením dokumentem normativního charakteru a jako taková je zatím neúčinná v případě naléhavých krizí.⁸⁸

---

⁸⁷ Eichler, Jan, 2008. *Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)*. Ústav mezinárodních vztahů, dostupné na: <http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf>; s. 6

⁸⁸ Eichler, Jan, 2008. *Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)*. Ústav mezinárodních vztahů, dostupné na: <http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf>; s. 6

3. Transatlanticismus v SZBP

Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie dospěla po roce 1998 k formě mezivládní iniciativě Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP).

KRÁL a PACHTA⁸⁹ pokládá vytvoření EBOP za reakci evropské politické integrace na konec studené války na evropském kontinentě v konci 90. let dvacátého století a v důsledku toho charakterizují EBOP jako snaha o to, aby se Evropa vymanila z dědictví studené války a mohla díky adekvátním vojenským prostředkům (jejichž operability nedosáhne jinak než vzájemnou spoluprací a specializací jednotlivých armád členských států) zasáhnout proti válečným konfliktům a krizím na kontinentě nebo v jiných oblastech, které jsou všeobecně považovány za "spadající pod egidu" Evropanů (např. Afrika). EBOP má také Evropské unii umožnit realizaci vojenských operací bez pomoci USA, a postupně i NATO, na jehož kapacity je zatím EBOP navázána a s nímž je zatím v zásadě komplementární v duchu jakési "dělby práce".

KRÁL a PACHTA⁹⁰ (s odkazem na Eurobarometr 62, podzim 2004, www.europa.eu.int) uvádějí, že samotná EBOP, která se vyvinula s předcházejícího projektu Evropské bezpečnostní a obranné identity ("evropský pilíř NATO"), se nakonec dočkala přijetí všemi státy EU, a to hlavně díky tomu, že jejím iniciátorem spolu s Francií byla i Velká Británie (po nástupu Tonyho Blaira do funkce premiéra), která dokonce sama sebe nyní považuje za tahouna tohoto projektu. Do jisté míry a za určitých podmínek deklarovaly podporu projektu EBOP také Spojené státy. EBOP je ukotvena v primárním právu Evropské unie, má své vlastní instituce a v jejím rámci se postupně vytváří Síly rychlého nasazení a Bojové skupiny. Pod hlavičkou EBOP (a vlajkou EU) se již uskutečnily na Balkáně a v Kongu i první vojenské operace, byť všechny (až la tu konžskou) zatím s oporou vojenských a plánovacích kapacit NATO. EBOP se navíc těší velké podpoře veřejného mínění v členských státech EU, které ji preferuje před NATO a spoléháním se na Spojené státy.

V bezpečnostních úvahách se tradičně rozlišovalo mezi **vnější bezpečností** (reakce na hrozby ze zahraničí) a **vnitřní bezpečností** (reakce na hrozby vycházející z vnitřku). Rozlišovalo se rovněž mezi tzv. **hard security** (reakce na vojenskou hrozbu ze strany státu, předpokládající vojenskou odpověď) a **soft security** (reakce na vnitřní i

---

⁸⁹ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 70

⁹⁰ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 72

přeshraniční hrozby ze strany nestátních útvarů, předpokládající užití vojenských - **hard power**, ale i nevojenských prostředků - **soft power**). Vzhledem k přítomnosti a charakteru nových - asymetrických - hrozeb již dnes však není možné tyto jednotlivé kategorie od sebe oddělovat, neboť jsou vzájemně úzce propojeny: dnes je nutné ke všem současným bezpečnostním hrozbám přistupovat jako k jednomu celku. Jinými slovy, **bezpečnost je po konci studené války komplexní pojem zahrnující i oblasti, které do ní dříve nepatřily.**⁹¹

Evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP) je přes svou krátkou historii úspěšným projektem. Zároveň je ve své dnešní podobě akceptovatelná pro drtivou většinu států a politických aktérů na obou březích Atlantiku a je v zásadě i v souladu s transformující se transatlantickou vazbou. Akceptovatelnost EBOP a její soulad s transatlantickou vazbou jsou dány dlouhodobě a na obou březích Atlantiku vyjadřovanou potřebou, aby Evropa byla schopna vyjít ze své bezpečnostní závislosti na USA, převzala odpovědnost za dění "ve sférách vlivu", a přispěla i svými prostředky k plnohodnotné obraně Evropy.⁹² Mnohé ale záleží na tom, jakým směrem se EBOP vyvine do budoucna.

EBOP může zůstat ve svých dnešních limitovaných obrysech, což odpovídá zájmům Velké Británie, dále zemím tzv. nové Evropy a rovněž zájmům Spojených států. EBOP by podle tohoto scénáře zůstala politikou/iniciativou, jejímž podstatným rysem je komplementarita ("dělbna práce") a spolupráce s NATO (potvrzená dohodou mezi EU a NATO z roku 2002 a vycházející ze závislosti Evropanů na vojenských a plánovacích kapacitách NATO) - tedy v rovině faktického "evropského pilíře NATO" (byť autonomnějšího než Evropská bezpečnostní a obranná identita před rokem 1998).⁹³

EBOP ale také může nabrat kurz směrem ke skutečné autonomní evropské obranné politice, nezávislé na NATO a USA, jak si to přeje v Evropě čím dál více politických aktérů v čele s Francií a současnou německou spolkovou vládou. Vyloučit nelze ani možnost ustavení tvrdého jádra, či obranné unie menšího počtu

---

⁹¹ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy.* Praha 2005. s. 79

⁹² KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy.* Praha 2005. s. 119

⁹³ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy.* Praha 2005. s. 119

"avantgardních" evropských zemí.⁹⁴

Je zřejmé, že v souvislosti s projektem EBOP jde nyní již o mnohem více než o pouhou "dělbou práce" mezi NATO a EU. Samotná problematika vztahu mezi EBOP a NATO se v současné době také jeví jako druhotná: dnes je již zapotřebí zaměřit se na vztah EU-USA.⁹⁵

Evropská unie je v současné době označována jako civilní mocnost, která má k dispozici slušné nástroje z oblasti soft power (diplomacie, prestiž ve světě, ekonomická síla a spolupráce, asistence a humanitární pomoc). Pokud tedy budou státy EU schopny navýšit svůj vojenský potenciál na požadovanou úroveň, bude moci Evropská unie disponovat již velmi širokou škálou prostředků k zajištění vlastní bezpečnosti a k uplatnění svého vlivu ve světě (soft power⁹⁶ i hard power⁹⁷). Světovému angažmá Evropské unie pomáhá i fakt, že její zahraniční a bezpečnostní politika (či politiky jejích členských států) se těší ve světě větší důvěře než politika Spojených států. Je to dáno jednak legitimitou jednotného postoje všech členských států, jednak větším důrazem Evropanů na mezinárodní právo a multilateralismus.

3.1. Atlantismus a europeizace

Jakoukoliv vyčerpávající a obecně uznávanou definici atlanticismu je obtížné uvést, v této bakalářské práci bude pod tímto pojmem myšlena tendence v zahraniční politice jednat v souladu s postavením Spojených států. Vzhledem ke svému členství v EU atlanticisté preferují, když EU a Spojené státy jednají v mezinárodních vztazích společně, než když EU volí odlišnou politiku nebo jedná sama za sebe. Velká většina prozatím stále diskutovaných faktorů podporuje tvrzení, že o míře atlanticismu té které země rozhoduje odlišné vnímání bezpečnostních hrozeb.

Jedním ze znaků, který byl často uváděn v souvislosti s pravděpodobným chováním nových členských států v SZBP bylo, že rozšíření z května 2004 bude silně "atlanticistní". Tento předpoklad ještě posílila skutečnost, že pět z deseti zemí, které vstoupily do EU v roce 2004, se téměř souběžně stalo členy EU i NATO. Nepříliš

---

⁹⁴ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 119

⁹⁵ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 119

⁹⁶ Předpoklad využití nevojenských prostředků

⁹⁷ Předpoklad využití vojenských prostředků

dlouho před podepsáním smluv o přistoupení většina nastávajících členů EU prokázala svou vazbu na Spojené státy, když během irácké krize podepsala tzv. "dopis osmi" (jednalo se o Polsko, Maďarsko a Českou republiku) a "dopis vilniuské skupiny"⁹⁸. Toto jednání vyvolalo těsně před rozšířením velmi hluboké a vážné rozpory v EU a zavdalo příčinu k neblaze proslulému rozdělení kontinentu na starou a novou Evropu.

Jak vyplývá z materiálů zpracovaných KRÁLEM a PACHTOU⁹⁹, průběhu doby se prokázalo, že nebylo správné předpokládat, že harmonizace se zahraniční politikou Spojených států je v nových členských státech EU absolutně bezpodmínečná a nikdo ji nezpochybnuje. Na druhou stranu je ovšem možné téměř všechny země střední a východní Evropy, které nedávno přistoupily k EU, označit přinejmenším za "instinktivní atlanticisty", což znamená, že pevně věří v hodnotu transatlantického partnerství, a v jakékoli situaci, která je nutí rozhodnout se mezi Washingtonem a Bruslem, se dostávají do velmi nepříjemné pozice.¹⁰⁰

KRÁL a PACHTA¹⁰¹ v této spojitosti vysvětlují, že "instinktivní" atlanticismus nových členských států je daný hlavně jejich historickou zkušeností. Oblast střední a východní Evropy ovládaly po staletí různé velmoci. Do značné míry mají všechny země v daném regionu (s výjimkou Maďarska nebo Bulharska) tendenci dívat se na sebe jako na oběti "koncertu mocností" až do první světové války, stejně jako západoevropského pacifismu před vypuknutím druhé světové války. Spojené státy jsou na druhé straně z historického pohledu vnímány velmi pozitivně jednak jako zastánci nezávislých států ve střední Evropě (díky postoji amerického prezidenta Wilsona na Versaillské konferenci v roce 1919) a jednak proto, že dostály svým závazkům v oblasti a přispěly k porážce komunismu, což vedlo jak k ukončení studené války, tak k podpoře zemí střední a východní Evropy při vstupu do NATO.

Poměrně specifické postoje mají nové členské země EU z řad postkomunistických zemí. Ty jsou vesměs "atlantistické" a transatlantický vztah a konkrétně

---

⁹⁸ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 12

⁹⁹ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 72

¹⁰⁰ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 12

¹⁰¹ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 22

NATO vnímají jako stěžejní prvek zajištění jejich bezpečnosti.¹⁰² Navíc mají vřelejší vztah ke Spojeným státům než staré členské země, protože k nim cítí vděčnost za pád komunismu. To ovšem neznamená, že by tyto státy, které americký ministr obrany souhrnně označil jako "novou Evropu", nepodporovaly projekt EBOP, pokud ovšem bude vždy dáována prioritní operacím v rámci NATO. Státy nové Evropy až donedávna politicky nerozlišovaly a ani nechtěly rozlišovat mezi EU, NATO či EBOP a ani zde neviděly žádný rozpor, což bylo dáno jejich celkovou vůlí zapojit se do západních "euroatlantických" struktur. Je možné ale konstatovat, že irácká krize tento a priori nekonfliktní postoj postkomunistických států zpochybnila: musely si "vybrat" a téměř všechny se přiklonily na stranu Spojených států a jejich spojenců. KRÁL a PACHTA¹⁰³ citují Janusze Bugajského z amerického Centra pro strategická a mezinárodní studia (CSIS) a uvádí, že jistý ústup od atlantismu a postupná "europeizace" zahraniční a bezpečnostní politiky postkomunistických států, které vstoupily nebo vstoupí do EU, jsou ale do budoucna nevyhnutelné.

Další faktor, který je nutno brát ve spojitosti s předpokládaným atlantismem nových členských států EU v úvahu, je politická konstelace v jednotlivých zemích, resp. složení jejich vlády. V oblasti střední a východní Evropy se vyskytují země, hlavně Polsko a pobaltské státy, kde nebude, přinejmenším v dohledné budoucnosti, proamerická orientace politicky zpochybňována bez ohledu na to, kdo je u moci.¹⁰⁴ Při pohledu na ostatní středoevropské země (Českou republiku, Slovensko, Maďarsko a Slovinsko) se daný obrázek může změnit podle toho, kdo bude zrovna vládnout.

Názorným příkladem tohoto jevu může být právě Česká republika v průběhu irácké krize, která zažila hluboké politické rozpory v otázce, jak na navrhovaný vojenský zásah zareagovat a do jaké míry se zúčastnit Spojenými státy vedené "koalice ochotných". Tyto rozpory se projeví nejen mezi jednotlivými stranami politického spektra, ale také uvnitř klíčové strany vládní koalice - sociálních demokratů. Česká republika se nakonec po komplikovaných jednáních ve vládě rozhodla, že se vojenské operace Irácká svoboda nezúčastní. Toto rozhodnutí silně kritizovala opoziční Občanská demokratická strana (ODS). Lze předpokládat, že kdyby byla v době irácké krize u

---

¹⁰² KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 12

¹⁰³ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 22

¹⁰⁴ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 24

moci ODS, postoj České republiky by byl mnohem proameričtější a tím i více atlanticistní.

Podobný jev se dal pozorovat také na sousedním Slovensku. KRÁL a PACHTA¹⁰⁵ uvádí závěry z analýzy, kterou provedl bratislavský Inštitút pre verejné otázky (IVO) čerpající z řady rozhovorů s vysoce postavenými slovenskými politiky, vyplývá, že irácká krize odhalila příkrý rozpor mezi velmi silnou proamerickou podporou v řadách vládní koalice a silně odmítavým postojem opozičních stran jako je SMER (středolevý) nebo Komunistická strana Slovenska. Na základě tohoto průzkumu rozděluje IVO postoje slovenských politických elit z hlediska jejich tendence ohledně vztahů mezi Spojenými státy a Evropskou unií do tří kategorií:

- na ty, kteří dávají přednost silnější a nezávislejší roli EU na světové scéně,
- dále na ty, kteří vyzdvihují jednak primát NATO jako zdroje stability a jednak vyvážené partnerství mezi USA a EU,
- a konečně na ty, kteří by preferovali zachování silného bilaterálního svazku s Washingtonem dokonce i na úkor toho, že se nebude postupovat společně s ostatními členskými státy EU.

Stejně jako v případě České republiky takové rozdíly existují nejen mezi různými politickými stranami, ale také uvnitř jednotlivých politických stran.

Ze závěrů KRÁLE a PACHTY¹⁰⁶ vyplývají odhady dvou základních důsledků atlanticistního chování nových členských států E27:

- Za prvé, většina vlád v zemích střední a východní Evropy se bude v dohledné budoucnosti snažit, aby EU a USA postupovaly v nejdůležitějších otázkách týkajících se mezinárodních vztahů společně.
- Za druhé, stupeň jejich ochoty podporovat Spojené státy v situacích, kdy se budou jejich názory rozcházet s EU, se bude v různých částech daného regionu lišit podobně, jako se liší v rámci zemí EU-IS. Polsko pravděpodobně zůstane spolu s pobaltskými zeměmi nejsilnějším atlanticistou. Menší středoevropské země, jako je Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Slovinsko, budou pravděpodobně vyjadřovat svou podporu

---

¹⁰⁵ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 25

¹⁰⁶ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 32

americkým politickým strategiím obezřetněji a budou brát větší ohled na názor klíčových hráčů v EU.

3.2. Problematické vztahy Ruska k EU

Vzhledem k zvláštní specifice tohoto státu, chci analýze vzájemných vazeb mezi Ruskem a členskými státy i celé EU věnovat samostatnou kapitolu v předkládané práci.

Rusko je nejenom největší soused EU, ale také její strategicky a pravděpodobně také hospodářsky nejvýznamnější regionální partner. Je evidentní, že v současnosti neexistuje žádný společný postoj EU k tomu, jak s Ruskem jednat.

Ve své publikaci KRÁL a PACHTA¹⁰⁷ vyjadřují názor, že styky EU s Ruskem jsou víceméně spíše součtem bilaterálních diplomacií než konzistentním přístupem k řešení dané problematiky. Tito autoři uvádí, že občas to vypadá, jako kdyby někteří čelní představitelé zemí EU-15 soutěžili o Putinovu pozornost. Snad nejnápadnějším dokladem tohoto tvrzení je příklad Berlusconiho, který se během italského předsednictví v roce 2003 otevřeně vyslovoval pro vstup Ruska do EU nebo který projevoval pochopení pro tvrdý postoj Putina vůči Čechensku.¹⁰⁸ Otevírá se tím otázka, jestli tato gesta mají skutečně nějaký reálný podklad? Určitě je ale skutečností, že mnoho zemí EU-15 nechce vidět v EU tvrdou linii, kterou by rády vzhledem k Rusku uplatňovaly některé nové členské státy.

Toto jsou především prioritní otázky z perspektivy nových členských států, především pro pobaltské země jde nepochybně o problém číslo jedna a je to velmi důležité téma také pro Polsko. KRÁL a PACHTA¹⁰⁹ upozorňují, že pro pobaltské země Rusko představuje stále ještě nebezpečí, a to v různých ohledech - sahajících od kulturního tlaku po geopolitické, hospodářské a politické hrozby. Kulturní tlak pramení hlavně z neustálého otevírání otázky ruských menšin v pobaltských státech na rozličných fórech, včetně summitů OBSE nebo summitů EU a Ruska. Je to obzvláště citlivé téma v případě Lotyšska, kde ruská menšina představuje téměř 30% celkového počtu obyvatelstva, na které v minulosti vyvíjelo Rusko tlak, aby se proměnilo ve stát

---

¹⁰⁷ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 35-40

¹⁰⁸ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 35

¹⁰⁹ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 35

bikomunální. Velký počet rusky mluvícího obyvatelstva má také Estonsko (28%), takže Litva je jediným pobaltským státem, kde ruská menšina není v bilaterálních vztazích neustálým jablkem sváru. Je ovšem evidentní, že Rusko na pobaltské země hospodářský a politický tlak uplatňuje. Všechny pobaltské státy jsou silně závislé na dodávkách ruských zdrojů energie, stejně jako na ochotě Ruska hradit tranzitní náklady přes baltské produktovody. Vznikají silné obavy z toho, do jaké míry může Rusko ovlivňovat politiku těchto tří zemí využíváním zpravodajské činnosti, vydírání a špionáže, jak prokázala ústavní obžaloba (impeachment) bývalého litevského prezidenta Rolandase Paksase v dubnu 2004 za údajné vazby na ruský organizovaný zločin a tajné služby.

KRÁL a PACHTA¹¹⁰ dále uvádějí, že kromě těchto zmíněných problémů existuje i mučivá nejistota týkající se ruských hranic s pobaltskými zeměmi. Daná situace se nepochybně změnila, když Lotyšsko, Litva a Estonsko v roce 2004 vstoupily zároveň do NATO i do EU. Je jasné, že Rusko teď vnímají jako méně bezprostřední hrozbu. U představitelů pobaltských států ovšem přetrvává určité zklamání, které pramení z neschopnosti EU zastávat v hovorech s Ruskem jednotné stanovisko a řešit přetrvávající znepokojení pobaltských států z vnitřního vývoje v Rusku, stejně jako z toho, co lze považovat za obnovený ruský imperialismus.

To se názorně prokázalo při několika příležitostech, kdy se tři pobaltské státy snažily obrátit pozornost EU na otázky týkající se Ruska. K charakteristickým příkladům patří "růžová revoluce" v Gruzii, "oranžová revoluce" na Ukrajině, Putinův přístup k Čečensku nebo kritika ruského posunu k autoritářskému systému po útoku v Beslanu. KRÁL a PACHTA¹¹¹ konstatují, že pobaltským zemím se prozatím příliš úspěšně stále nepodařilo přesvědčit své partnery v EU o tom, že vůči Rusku musí v těchto otázkách uplatňovat tvrdou linii. Tuto situaci přičítají následujícím faktorům:

- Za prvé, pobaltské republiky patří k novým členům EU a k malým státům, takže na formulování zahraniční politiky EU mají relativně malý vliv.
- Za druhé, stále ještě jsou slabě zastoupeny v klíčových institucích EU zabývajících se zahraniční politikou EU - zejména v sekretariátu Rady a v

---

¹¹⁰ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 36

¹¹¹ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 37

Komisi, kde nezastávají žádné vrcholné funkce (kromě funkcí příslušných komisařů, resp. členů kabinetu).

- Za třetí, mnoho starých členských států EU udržuje s Ruskem specifické vztahy a je nepravděpodobné, že by je obětovaly a byly ochotny rozhněvat si Rusko na základě automatického přijetí argumentů pobaltských zemí.

Lze očekávat, že pobaltské země budou s podporou Poláků vynášet ruskou kartu v EU i nadále, v čemž budou podporovány i některými zastánci tvrdší linie vůči Rusku z řad EU-15, jako například Nizozemskem nebo skandinávskými státy. Ačkoli pro ně může být obtížné formovat společný postoj v Radě nebo ovlivňovat agendu Komise, jeden orgán mohou jako páku v tomto ohledu využívat, a to Evropský parlament (EP).¹¹²

Dalším z bodů, kterými se zabývají představitelé pobaltských zemí, je uznání odpovědnosti za události, které následovaly po osvobození východní Evropy od nacismu a které vyústily v násilné obsazení oblasti vojsky Stalina. V této věci se k nim přidružilo Polsko s požadavkem, aby Rusko připustilo svou zodpovědnost za Molotov-Ribbentropův pakt z roku 1939. Z tohoto důvodu odmítli prezidenti Litvy a Estonska ruské pozvání na oslavy konané 9. května 2005 v Moskvě u příležitosti šedesátého výročí konce druhé světové války, ačkoli lotyšská prezidentka, Vaira Vike-Freibergová, pozvání přijala. V průběhu oficiální návštěvy Švédska ovšem zdůraznila, že ačkoli s účastí na výše zmíněných oslavách v Moskvě souhlasí, nadále se domnívá, že je nutné, aby Rusko přehodnotilo éru, která nastoupila po druhé světové válce. Je také celkem zajímavé sledovat, jakou taktiku Putin v tomto směru použil - ve snaze nalákat představitele Pobaltí k návštěvě oslav zmiňovaného výročí jim nepřímo slíbil, že smlouvy o hranicích, které si Lotyšsko a Estonsko přejí uzavřít, by mohly být podepsány v květnu 2005. Tyto implicitní sliby se nenaplnily.¹¹³

KRÁL a PACHTA¹¹⁴ se rovněž soustředí na rozbor vzájemných vztahů mezi Polskem a Ruskem. Z jejich práce vyplývá, že ačkoli v Polsku nevyvolává Rusko tak silné znepokojení jako v pobaltských zemích, polští představitelé stále vnímají Rusko

---

¹¹² KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 37

¹¹³ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 38

¹¹⁴ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 39

jako nebezpečí. Tento dojem nevychází ani tak z vnitřních politických a hospodářských aktivit Ruska jako spíš z obnovených imperialistických tendencí Ruska. Oba faktory spolu nepochybně souvisejí. Polsko si proto hlavně z geopolitických důvodů přeje dostat co nejvíce zemí z ruské sféry vlivu, takže propaguje výhody prozápadní a proevropské orientace. Z tohoto důvodu podporuje také novou Evropskou politiku sousedství a prosazuje, aby byla uznána vůle zemí, které se rozhodly následovat EU. Konečným cílem ovšem zůstává minimalizovat ruský vliv na polské záležitosti.

KRÁL a PACHTA¹¹⁵ předvídají, že s postupem doby může dojít k většímu tlaku pobaltských států na EU, aby se více angažovala i v jiných částech bývalého Sovětského svazu, zejména na Kavkaze, na Ukrajině a v Moldávii. Za prvé by to vyplývalo z hluboce zakořeněného přesvědčení, že i ostatní "bratrské národy" mají právo se rozhodnout, vystoupit z ruské sféry vlivu a zvolit si proevropskou cestu, jak to před nimi učinily pobaltské státy. Za druhé zde existují i pragmatické důvody, proč pobaltské země dávají přednost kladení většího odporu vůči pronikavému vlivu Ruska. Tento postoj zvyrazňuje i skutečnost, že mnoho starých členských států není připraveno brát Rusko jako stát, který zasahuje do vnitřních záležitostí malých sousedních zemí. Podpora prozápadnějšího postoje malých sousedů Ruska je tedy v případě pobaltských zemí a Polska naprosto smysluplným krokem. Ideální by bylo, kdyby tyto malé státy nakonec vstoupily do EU.

Dle KRÁLE a PACHTY¹¹⁶ bude v blízké budoucnosti nepochybně velmi obtížné vybudovat skutečný společný postoj EU k Rusku bez ohledu na skutečnost, že by to výrazně pomohlo pobaltským zemím jejichž schopnost uplatňovat vliv v rámci SZBP bude narůstat tím víc, čím déle budou členy EU. Nedávný posun k "realpolitice", kdy větší státy otevřeně ignorují své partnery v EU a řídí se svým vlastním zájmem, se asi bohužel projeví víc ve vztazích EU s Ruskem než ve vztazích s nějakým jiným regionem.

---

¹¹⁵ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 40

¹¹⁶ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 39

KRÁL a PACHTA¹¹⁷ realisticky poznamenávají, že se zřejmě také nedá očekávat, že by bylo Rusko obzvlášť nadšené ze vzniku nějaké významné proaktivní přítomnosti EU podél svých hranic - status quo se ruským politikům nesmírně hodí, protože jim umožňuje podněcovat členské státy EU jeden proti druhému, čímž získávají mnohem silnější vyjednávací pozici, než jakou by měli za jiné situace.

3.3 Transatlantické vztahy po ukončení studené války

Transatlantické vztahy v současné době prochází rozsáhlými proměnami, které mají své kořeny v proměně strategického prostředí po konci studené války a po útocích z 11. září 2001. KRÁL a PACHTA¹¹⁸ ve své publikaci konstatují, že v současné době převládá v otázce dalšího trvání atlantického spojení určitý pesimismus, jehož počátek do značné míry vyvolala irácká krize. Stále více se ozývají názory, že oba břehy Atlantiku se od sebe oddalují a že společné hodnoty již nemají ve světle stále více rozdílných zájmů a množících se rozporů velkou váhu. To vše ruku v ruce se sílícím antiamerikanismem v Evropě a antievropanstvím v USA.

Současný stav transatlantické bezpečnostní vazby vidí KRÁL a PACHTA¹¹⁹ v odkazu dědictví studené války. Evropa se nedokázala z tohoto dědictví vymanit a její bezpečnostní "závislost" na Americe stále trvá. Západní Evropa si za studené války "zvykla" nezabývat se svou vlastní bezpečností a její reakce na konec studené války nebyla nikterak dostačující. Evropská "závislost" na USA zároveň paradoxně prohlubuje neshody napříč Atlantikem, které pramení z toho, že Evropa méně spoléhá na vojenskou sílu při řešení konfliktů a má tendenci kritizovat americká silová řešení problémů.

Hlavním bezpečnostním pojítkem v transatlantických vztazích je stále NATO, které vzniklo jako obranná aliance proti sovětskému bloku, ale pro které se stále hůře hledá uplatnění ve světě po studené válce a jehož budoucnost není zcela jasná. KRÁL a PACHTA¹²⁰ podotýkají, že jak Evropané, tak i Američané po konci studené války

---

¹¹⁷ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 39

¹¹⁸ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 83

¹¹⁹ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 83

¹²⁰ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 84-85

nepřestávali hovořit o nutné reformě NATO, jejímž cílem by bylo přizpůsobit tuto organizaci pro operace mimo Evropu a oblast Severního Atlantiku. Podstatné reformní kroky byly podniknuty na Washingtonském summitu NATO v roce 1999 (kde byla schválena nová strategická koncepce), na pražském summitu v roce 2002 (vytvoření Sil rychlé reakce NATO) a na summitu v Istanbulu v roce 2004 (prosazení ideje operací NATO mimo Evropu, na základě zkušeností z operace pod hlavičkou NATO v Afghánistánu). Jestliže neexistují pochybnosti o faktické nenahraditelnosti operačních a plánovacích kapacit NATO, o politickém významu této organizace již je možné pochybovat. Stále více se objevují názory, že NATO se jako politická struktura přežilo a je mimo současnou i budoucí realitu vztahů EU-USA. Politické prestiži NATO však svým současným unilateralismem v zahraniční a bezpečnostní politice nepomáhají ani sami Američané: na jedné straně v rétorické rovině trvají na nepostradatelnosti NATO (a v tomto směru i nadbytečnosti existence zcela autonomní evropské obranné politiky), na druhé straně však svou reálnou politikou z poslední doby dávají najevo, že NATO vůbec nepotřebují.

3.4 Transatlantické vztahy po 11. září 2001

Následnou významnou změnu v transatlantických vztazích vidí KRÁL a PACHTA¹²¹ v událostech spojených s teroristickými útoky na New York a Washington 11. září 2001. V nebyvalé míře tak byla potvrzena existence nových - asymetrických - hrozeb ve světě po konci studené války. Lze konstatovat, že 11. září 2001 bylo milníkem z hlediska angažovanosti Evropanů na obraně Západu. Evropské státy vyjádřily nebyvalou solidaritu s napadeným americkým spojencem a přislíbily rozsáhlou účast na válce proti terorismu. Následná obecně chladná americká reakce na evropskou solidaritu a angažovanost a jasná volba unilateralismu ze strany Bushovy administrativy byly pak pro mnohé evropské politiky (převážně z Francie a Německa) zklamáním a potvrzením toho, že USA již nepovažují partnerství s Evropou za klíčové.¹²²

Největší krizi "transatlantické důvěry", která možná významem a silou překonala i předešlé zlomové události, jakými byly Suezská krize či vystoupení Francie

---

¹²¹ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 85

¹²² KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 85

z vojenských struktur NATO, vidí KRÁL a PACHTA¹²³ ve spojení s válkou v Iráku. Z jejich práce vyplývá, že transatlantický rozkol během této tzv. irácké krize (leden-březen 2003) byl skutečně enormní a pro mnohé státy (např. postkomunistické země) velmi matoucí. Irácká krize rovněž rozdělila Evropu na dva tábory a ukázala tak, jak utopická je mnohokrát deklarovaná evropská jednota v zahraniční a bezpečnostní politice a jak různorodé jsou představy a ambice evropských států ve vztahu k postavení Evropy vůči Spojeným státům a optimálním odpovědím na bezpečnostní hrozby současného světa. Z jistého pohledu na věc byl transatlantický rozpor po konci studené války dříve nebo později nevyhnutelný. Po rozptýlení společné hrozby se na pořad dne zákonitě dostaly rozdílné zájmy a ukázalo se, že oba břehy Atlantiku vnímají svět rozdílně.

Válka v Iráku byla pro transatlantické vztahy tolik významná také proto, že byla do značné míry dokladem velkých proměn americké zahraniční a bezpečnostní politiky po 11. září 2001. Zahraniční a bezpečnostní politika Bushovy administrativy sice v mnohém navazovala na politiku předchozí administrativy a dá se proto chápat v kontextu celkového nového trendu zahraniční politiky USA od konce studené války, nicméně právě administrativa prezidenta George Bushe mladšího tento nový trend velmi zesílila a akcelerovala. Toto bylo požehnáno právě s odkazem na útoky z 11. září, díky kterým bylo umožněno povýšit zahraniční a bezpečnostní politiku na prvořadé místo ve vnitřní politice USA a učinily z ní jasnou prioritu prvního Bushova mandátu (hlavně v rétorické rovině jako „War on Terror“). KRÁL a PACHTA¹²⁴ se odkazují na mnohé autory, kteří v těchto spojitostech dokonce hovoří o Bushově „revoluci v zahraniční politice“. Hlavní rysy této „revoluce“, která se často označuje za „neokonzervativní“, neboť jejími nositeli jsou tzv. neokonzervativci, zastávající klíčové posty v Bushově administrativě, spatřuje KRÁL a PACHTA¹²⁵ v první řadě ve snaze vymanit se z logiky poválečného uspořádání (především ve spojitosti s mezinárodním právem a rolí OSN) a efektivně reagovat na globální výzvy (tato skutečnost je do velké míry obsažená již ve zmiňované Národní bezpečnostní strategii z roku 2002, přestože praktická politika zašla ještě dále). Jako velmi výstižné shrnutí připravované proměny

---

¹²³ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 85

¹²⁴ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 86

¹²⁵ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie – témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 86

americké zahraniční a bezpečnostní politiky po 11. září lze chápat prohlášení prezidenta Bushe na tiskové konferenci několik dnů po útocích: prezident prohlásil, že v dnešním světě již "neplatí žádná pravidla".

KRÁL a PACHTA¹²⁶ poukazují na důsledky poklesu amerického zájmu o Evropu, který se neprojevuje pouze postupným stahováním amerických vojáků z Evropy, ale především neochotou vnímat Evropu jako celek, a naopak se snažit z Evropy vydělovat ty "správné", kteří jsou ochotni se připojit k USA (nová Evropa), a ty "nesprávné", kteří americké vize nesdílejí (stará Evropa). Toto dělení předpokládá tvorbu "koalic ochotných" (koalice ze všech států světa "ochotných" připojit se k realizaci toho či onoho amerického cíle) a v duchu logiky, že "koalice nedefinuje misi, ale je to mise, která předurčuje koalici". To je ovšem v rozporu se základními principy nejen Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, ale i Severoatlantické aliance.

3.5 Síly rychlé reakce, rychlého nasazení a bojové skupiny EU

KRÁL a PACHTA¹²⁷ předkládají informace o realizaci prvních skutečných operací pod vlajkou EU (ale s jednotkami již dříve vyhrazenými pro NATO) a konstatují, že dosažení **Evropského základního cíle (EHG)** formulovaného v roce 1999 v Helsinkách stále nebylo naplněno. V roce 2003 sice Evropská rada prohlásila EHG za splněný (jednotky o síle 50 000-60 000 mužů a žen byly skutečně státy EU pro Síly rychlého nasazení vyčleněny), jejich operability však stále nebylo dosaženo především z důvodu absence možnosti transportu jednotek (toto má vyřešit zprovoznění transportního letadla Airbus A400M, předpokládané v letech 2008-2010). Situaci komplikovalo i hledání kompatibility mezi Silami rychlé reakce EU a Silami rychlého nasazení NATO (NATO Response Forces), jejichž vytvoření bylo schváleno na pražském summitu NATO v listopadu 2002.

KRÁL a PACHTA¹²⁸ rovněž uvádějí, že Evropský základní cíl z Helsinek (EHG), který byl sice splněn na papíře, ale jehož praktická realizace pokulhávala, byl

---

¹²⁶ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 87

¹²⁷ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 96

¹²⁸ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 96

nahrazen tzv. **Základním cílem 2010 (Headline Goal 2010)**, schváleným na Evropské radě v červnu 2004. Ten praktické problémy vytváření Sil rychlého nasazení řeší operativním ustavením tzv. **bojových skupin** (Battle Groups nebo "tactical groups"), definitivně schválených ministry obrany EU v listopadu 2004 (tato idea byla navíc podpořena způsobem provedení francouzsko-britské operace Artemis v Kongu v červnu 2003).

3.6 Předpokládané trendy rozvoje EBOP

Jestliže EBOP v současné limitované podobě je pro aktéry v rámci západního společenství akceptovatelná a v zásadě nenarušuje transatlantický vztah, její možné budoucí dopady na transatlantické vztahy budou hodně záležet na tom, jakým směrem se vyvine a jakým cílům bude dána přednost.¹²⁹

KRÁL a PACHTA¹³⁰ zdůvodňují všeobecnou akceptovatelnost současného stavu EBOP takto:

- Evropa pomocí EBOP splácí dluh v podobě přebírání větší zodpovědnosti za sebe samu a za své bezprostřední okolí, a to i v době, kdy si stále "užívá", na rozdíl od Spojených států, relativního klidu a bezpečí. Nicméně možnosti Evropské unie plně nahradit roli NATO ve vztahu k evropské obraně a bezpečnosti a roli USA coby nejsilnějšího mluvčího a aktéra za západní společenství jsou pořád dosti omezené, což také přispívá k tlumení potenciálně negativních postojů k EBOP.
- EBOP je úzce spjatá s hodnotami států EU (jsou zahrnuty v jejích cílech) a v tomto smyslu je také jistým faktorem tvorby evropské identity bez toho, že by se z Evropské unie vytvářelo státní společenství Realizace cílů EBOP je jinými slovy příležitost k tomu, aby státy EU v souladu se svými hodnotami a principy realizovaly svou zahraniční a obrannou politiku a pomohly tím i okolnímu světu. Mnoho politiků dokonce takovéto světové angažmá Evropské unie chápe nejen jako možnost a příležitost, ale dokonce povinnost. Vychází z toho, že pro takové angažmá má Evropská unie více než dostatečnou legitimitu (nutným předpokladem je jednotný postoj sedmadvaceti členských států, který již má

---

¹²⁹ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 113

¹³⁰ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 111-113

váhu) a dostatečné prostředky: v oblasti hard power se sice Evropská unie zdaleka nemůže vyrovnat Spojeným státům. Na druhou stranu, v oblasti soft power Evropská unie, díky pestrosti svých aktivit a politik či aktivit a politik členských států), disponuje velmi dobrými prostředky, počínaje diplomacií přes politickou a ekonomickou spolupráci až po různé druhy asistence a humanitární pomoci (EU je největším dárcem humanitární pomoci na světě).¹⁵⁷ V neposlední řadě Evropské unii pomáhá v tomto smyslu také to, že se její zahraniční politika (pokud tedy nějaká skutečně existuje) či zahraniční politiky členských států ve světě těší větší důvěře než zahraniční politika Spojených států, především díky všeobecnému evropskému důrazu na multilateralismus a mezinárodní právo. A právě EBOP ke zmíněné široké škále prostředků z oblasti soft power přidává ještě prvek hard power, byť zatím jen v poměrně omezené míře.

Další vývoj EBOP má však nesnadno odhadnutelný charakter obdobně jako je neodhadnutelný i samotný vývoj evropské integrace. KRÁL a PACHTA¹³¹ uvádějí příklady tří předpokládaných scénářů (v podstatě však čtyř):

1. **"Minimalistická varianta"** - EBOP se bude nadále rozvíjet v rámci svých současných obrysů. EBOP bude nadále autonomním projektem států EU nenarušujícím roli a význam NATO a s poměrně omezenými cíli (Petersberské cíle), které se navíc budou realizovat pouze tam, kde není prostor pro NATO.
Tento scénář odpovídá představám USA, Velké Británie a zemím EU, které nejsou zmíněny u scénáře číslo 2
2. **EBOP jako hlavní pilíř evropské obrany** - Státy Evropské unie budou schopny dosáhnout autonomní evropské obranné politiky, která učiní organizaci NATO politicky zcela nadbytečnou, protože atlantická aliance se bude nadále točit kolem osy EU-USA.
Tento scénář plně odpovídá zájmům Francie, Německa, Belgie, Řecka, Lucemburska.
3. **Obranná unie tvrdého jádra** - EBOP se sice bude rozvíjet v současných limitovaných obrysech obdobně jako u scénáře 1, ale některé státy budou usilovat o větší integraci v oblasti obrany - rozumí se o obrannou unii - a budou tak činit v rámci avantgardního

---

¹³¹ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraníční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy.* Praha 2005. s. 113

tvrdého jádra (v případě nutnosti i mimo struktury EU). Tento scénář odpovídá především zájmům Francie.

4. V úvahu samozřejmě můžeme vzít i scénář počítající s **úplným krachem projektu EBOP** z těch či oněch důvodů. Zastavení projektu EBOP a návrat před rok 1998 (evropská obrana maximálně jako "evropský pilíř NATO") jsou ale velice nepravděpodobné - po téměř sedmi letech existence EBOP a vzhledem k veliké politické vůli, která za tímto projektem stojí.

3.7 Rozpory v plánech EBOP

KRÁL a PACHTA¹³² upozorňují i na skutečnost, že koncept Evropské unie jako úspěšného globálního hráče v sobě má i četné rozpory.

Prvním z nich je obtížně dosahovaná jednotnota v zahraniční a bezpečnostní politice - jednoty musí být dosaženo mezi všemi členskými státy, a v první řadě pak mezi těmi velkými, bez jejichž přispění jakákoli evropská zahraniční, bezpečnostní či obranná iniciativa nemá legitimitu a naději na úspěch. Státy EU ale nemají jednotné postoje vůči mnoha otázkám a ke škodě jejich společné zahraniční a bezpečnostní politiky se jedná vesměs o otázky klíčové. Státy Evropské unie nejsou jednotné nejen v postojích vůči problémům ve stěžejních oblastech, jakými jsou bývalý Sovětský svaz, Blízký východ či Dálný východ, ale zároveň se neshodnou na tom, jaký charakter by měla mít do budoucna transatlantická vazba, jakou roli by mělo mít NATO v jejich bezpečnosti a kam by měla směřovat i samotná Společná zahraniční a bezpečnostní politika (včetně EBOP). Ukázkovým příkladem kombinace těchto mnoha vrstev nejednoty Evropanů byla roztržka mezi nimi v době irácké krize - zde se zkombinovala nejednotnost postojů vůči řešení problému v palčivém a klíčovém regionu s nejednotností postojů vůči nutnosti podpořit amerického spojence.

Druhou vážnou trhlinou v evropských plánech na světové angažmá a akceschopnou autonomní obrannou politiku je neochota vydávat více prostředků na obranu (USA vydává ročně na obranu skoro dvakrát tolik co všechny státy EU dohromady)¹³³. Tato neochota diskredituje evropské ambice, škodí evropskému zbrojnímu průmyslu,

---

¹³² KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s. 120-121

¹³³ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy*. Praha 2005. s.121

udržuje Evropu v podřízeném postavení vůči Spojeným státům a v zásadě narušuje i transatlantické vztahy.

Stále se prohlubující propast mezi vojenskými potenciály Evropy a USA totiž vytváří nerovnováhu a vzájemnou nedůvěru (Evropa nemá důvěru v americké silové řešení, protože na něm nemůže plně participovat, USA nemají důvěru v evropské mírové řešení, protože na něm nechtějí participovat). KRÁL a PACHTA¹³⁴ v této souvislosti citují Robert Kagan, který tuto propast mezi Evropou a USA ve vojenské akceschopnosti vystihl ve své známé eseji *Power and Weakness* - ten zároveň přenesl tento problém do roviny rozdílnosti mentalit - **nejde pouze o možnost užití síly, ale ochotu ji použít.**

Evropské ambice v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky jsou tedy podle všeho pro mnohé akceptovatelné také proto, že jsou kvůli těmto zásadním strukturálním limitům v zásadě "neškodné". Tato úvaha vychází z toho, že Evropě, vzhledem k její obecné "neschopnosti", prostě nezbyvá nic jiného než lpět na transatlantické vazbě a setrvávat v "podřízeném postavení" vůči USA.

---

¹³⁴ KRÁL, D., PACHTA, L.: *Zahraníční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy.* Praha 2005. s. 36

Závěr

Po provedení analýzy dostupných informačních vstupů, které uvádím v přehledu použité literatury, jsem dospěl k následujícím závěrům:

1. Z porovnání působení SZBP s působením EPS vyplývá, že členské státy prokázaly za období od vzniku SZBP do její reformy AS daleko větší míru ochoty spolupracovat, než se kdy podařilo za období fungování EPS. EU pravidelně a poměrně efektivně používala dva nové nástroje, společné pozice a společné akce, ačkoli byla stále v mnohých ohledech závislá na deklarativní diplomacii rozvinuté za EPS.
2. ZBP podobně jako EPS preferovala dosahování svých cílů zejména skrze spolupráci s regionálními nebo mezinárodními organizacemi. Je zcela zřejmé, že v tomto ohledu byla EU při hledání vlastních stanovisek pro SZBP velmi citlivá na rozhodnutí a vyjádření OSN.
3. V období let 1993-96 bylo pro členské státy EU velmi obtížné dospět při rozhodování o stanoviscích a nástrojích k důležitým mezinárodním událostem bez předchozího vyjádření OSN.
4. Výstupy SZBP byly velmi často oddělovány od postojů Washingtonu k mezinárodním událostem. SZBP se díky novým mezinárodním podmínkám stala velmi užitečným fórem, které bylo schopno ve větší míře než EPS vytvářet vlastní stanoviska nezávisle na Spojených státech.
5. Evropská unie stále prohlubuje svou politickou integraci a za plné podpory veřejného mínění zesiluje nástroje své Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP).
6. Evropská unie má vybudovanou svoji vlastní bezpečnostní strategii a proto se do budoucna jeví jako univerzální bezpečnostní struktura, která plně odpovídá požadavkům na aktuální nutnost komplexního pojetí bezpečnostní politiky.
7. Vzhledem k charakteru současného bezpečnostního prostředí a proměnám v transatlantických vztazích a v americké zahraniční a bezpečnostní politice již není

pro Evropu (pokud bude sama chtít pokračovat v projektu evropské integrace) jiné cesty než té, která by ji vedla k dosažení autonomní obranné politiky a své celkové politické a bezpečnostní emancipace, i když to bude znamenat potřebu jednoty v zahraniční a bezpečnostní politice a větších výdajů na obranu.

8. EBOP je zcela v souladu s transformujícími se transatlantickými vztahy. Úspěšný rozvoj EBOP může pomoci překlenout současnou "mentální propast" mezi Evropou a Spojenými státy danou rozdíly v jejich vojenských potenciálech, a tím pádem i v ochotě použít vojenské síly při řešení problému.
9. Existence a vývoj EBOP jsou nevyhnutelné, byť v mnoha ohledech problematické. A to vzhledem k tomu, že samotné transatlantické vztahy musí být vyváženější: ku prospěchu všech zúčastněných i ku prospěchu uchování transatlantické vazby i do budoucna, neboť její význam pro celé "západní společenství" je nezpochybnitelný. Primárním těžištěm transatlantických vztahů v bezpečnostní a obranné oblasti by v budoucnu měl být (ne za každou cenu nekonfliktní) vztah EU-USA, nikoli NATO (být je v současné době z praktického hlediska nepostradatelné). NATO jako organizace (nikoli vazba vzájemné obrany) v politické rovině ztrácí z hlediska dlouhodobější perspektivy své opodstatnění v souvislosti s pokračující politickou integrací EU a se současnými proměnami v bezpečnostním prostředí, jakož i proměnami v americké zahraniční bezpečnostní politice.
10. ČR nestojí před řešením otázky, zda by měla podporovat Strategickou koncepci NATO 1999, NSS USA 2002 nebo ESS 2003.
První ze zmiňovaných dokumentů si nadále uchovává svoji platnost, ale vyžaduje nezbytnou inovaci.
Druhý dokument byl zkoncipován pro potřeby USA, a tak České republice vůbec nepřísluší, aby se k němu oficiálně vyjadřovala (navíc má být v roce 2010).
11. Doporučení pro zahraniční politiku ČR:
  - Při volbě orientace mezi proudem tzv. eurogaullistických zemí a proudem euroatlantickým se jako výhodnější jeví zaměření na euroatlantický proud. Tato volba umožňuje podílet se na průběhu důležitých rozhodování,
  - toto nevyklučuje ani podporu aktivit třetího proudu, tedy bývalých neutrálních zemí, zejména pak v rámci mírových operací OSN.

– **Konkrétní doporučené priority pro 1. polovinu roku 2009:**

- překonávání vnitřní nejednoty, posilování transatlantické vazby a aktivní podpora spolupráce mezi EU a NATO,
- důraz na naplňování cílů zakotvených v The 2010 Headline Goal, zejména zvyšování operability evropských sil rychlé reakce,
- v přístupu k aktualizaci ESS by ČR měla upozorňovat zejména na boj proti proliferaci ZHN, na význam energetické bezpečnosti, přistěhovalectví a na společný přístup EU k Ruské federaci,
- v případě EDA by se hlavní úsilí mělo soustředit na zapojení malých a středních podniků českého zbrojního průmyslu,
- podpora dlouhodobého úsilí o zvyšování výdajů na obranu a o zvýšení odpovědnosti EU za společnou obranu a komplementarity s NATO,
- rozšiřování a prohlubování bezpečnostní a obranné spolupráce mezi USA a EU,
- zaměřování pozornosti EU na oblast západního Balkánu, kde EU musí sehrávat významnou úlohu a kde ČR může nabídnout své znalosti a zkušenosti v zájmu zklidnění této části evropského kontinentu, což je i v souladu s prioritami zahraniční politiky ČR.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Tištěné publikace

- 1) **DUŠEK, J.:** Historie a organizace EU. Vysokoškolská učebnice. 1. vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií 2007.343 s.ISBN 987-86708-32-4
- 2) **FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta.** Evropská Unie. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 743 s. ISBN 80-7325-015-2.
- 3) **HAD, PIKNA.:** Druhý a třetí pilíř Evropské Unie, vyd.: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Praha 2001, ISBN 80-86345-06-8
- 4) **KOL. AUTORŮ :** *Evropská unie od A do Z.* Přel. M. Bednaříková. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 398 s. ISBN 80-7184-413-6
- 5) **KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.:** Učebnice evropské integrace. 1 vydání. Brno: Barrister&Principal, spol. s. r. o. ve spolupráci se Společností pro odbornou literaturu, 2006. 414 s. ISBN 80-7364-022-8
- 6) **KRÁL, D., PACHTA, L.:** *Zahraniční politika rozšířené evropské unie –témata, výzvy, perspektivy.* Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005. 134 s. ISBN 80-903237-7-4

Elektronické zdroje

- 1) **ABZ.cz: slovník cizích slov - on-line hledání:** Dostupné z www < <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php>
- 2) **CARFURNY, A., PETERS, P.:** *The Union and the World: The Political Economy of a Common Foreign Policy, London 1998;* In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika.* Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 3) **DOKTRINA LIDSKÉ BEZPEČNOSTI:** CESES-76-version1. Dostupné z <http://ceses.cuni.cz/CESES-76-version1-doktrina_lidske_bezpecnosti.pdf

- 4) **EICHLER, JAN, 2008:** *Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)*. Ústav mezinárodních vztahů 8 s. dostupné na:
<http://www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/EichlerPP.kveten08.pdf>

- 5) **EUROPEAN COMMISSION**, 1995a, str. 64, Commission of the European Communities 1995; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

- 6) **EUROPEAN COUNCIL**, Cologne 3-4 June 1999, Conclusions of the Presidency, ANNEX III. - Declaration of the Further Development of a Common European Security and Defence Policy, European Council, July 1999
 * <http://ue.eu.int/Newsroom/LoadDoc.cfm?MAX=1&DOC=!!!&BID=76&DID=57886&GRP=1799&LANG=1> ; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

- 7) **EVROPSKÁ BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE: CESES-76-version1**.
 Dostupné z < http://www.ceses.cuni.cz/CESES-76-version1-evropska_bezpecnostni_strategie.pdf

- 8) **FABRICE FRIESE:** *Velké evropské rozpravy*, str. 85, Praha, HZ Editio – 1998.
 In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na:
 < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

- 9) **FRANCO, J.:** *British Declaration on European defence, 3-4, December 1998* *
<http://www.fco.gov.uk/news/newstext.asp?1795>; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

- 10) **FRASER, C.:** *Evropská bezpečnostní a obranná politika. pohled z Komise. Mezinárodní politika 3/2000* ; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

- 11) **Gabal, I.** : Koncepce politiky a praxe EU. In: Dlouhá, J., Dlouhý, J., Mezřický, V. (eds.)*Jaké jsou hlavní globální bezpečnostní problémy 2005*. Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu 2005 – 2007. pp 25-38. Univerzita Karlova v Praze, COŽP. ISBN 80-87076-01-X. Dostupné z [www](http://www.czp.cuni.cz/knihovna/globalizace.pdf)
 <<http://www.czp.cuni.cz/knihovna/globalizace.pdf>>

- 12) **GLENNON, J.:** *Europe and the United States: Competition and Cooperation in the 1990.* M.E. SHRPE, 1994; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika.* Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 13) **HAALAND, M., J.:** „*Between State Security and Human Rights: Challenges to Security Policy*“, str.165, ze studie editované Sjursen Helen „*Redefining Security? The role of the EU in European Security Structures, ARENA report no. 7, Oslo, August 2000* In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika.* Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 14) **KHOL, R.:** *Nová politika EU pro 21. století, SZBP.* Mezinárodní politika 3/2000; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika.* Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 15) **KRUŽÍKOVÁ, E. :** *Koncepce politiky a praxe EU.* (2006) In: Dlouhá, J., Dlouhý, J., Mezřícký, V. (eds.) *Globalizace a globální problémy.* Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu 2005 – 2007. pp 147–160. Univerzita Karlova v Praze, COŽP. ISBN 80-87076-01-X. Dostupné z [www <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/globalizace.pdf>](http://www.czp.cuni.cz/knihovna/globalizace.pdf)
- 16) **PEČENKA A KOL.:** *Encyklopedie moderní historie* Praha, 1998. In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika.* Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 17) **POLICY MAKING IN THE EU,** Chapter 16 – CFSP or just a new name?, Anthony Forster and William Wallace, Oxford 1996, str. 427, Fig. 16.1. CFSP : The tangled web of policy-making * Regelsberger E., Foreign Policy of The EU, Figure 4.1. Institutional Adaptations; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika.* Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 18) **REGENSBELGER, E., WESSELS, W., DETEVARENT PHILLIPPE DE SCHOUTHEETE:** *Foreign Policy of the EU.* From EPC to CFSP and Beyond, str. 82 – 83, LRP - 1997; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika.* Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 19) **REGENSBELGER, E., SCHOUTHEETE DE TERVARENT, P., WESSELS, W.:** *Foreign Policy of the European Union: From EPC to CFSP and Beyond,* str. 3, Lynne Rienner Publisher 1997. In RUDOLSKÝ, J. :

- Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 20) **RUDOLSKÝ, J.** : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 21) **SCHULZ, U.**: *After the starting signal for the Amsterdam Treaty: The First Round of the CFSP*, SFSP FORUM, 2/1999 ; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 22) **SJURSEN, H.** : *The CFSP: an Emerging New Voice in International Policies?* ARENA Working Papers, 99/34, str. 2. In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 23) **SPOLEČNÁ ZAHRA NIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA**: Velká encyklopedie EU. Dostupné z: <http://library.muni.cz/EU/html/22.htm>
- 24) **STEPHEN, G.**: *Politics and Policy in the EU*, str. 266, , *Oxford UP – 1996*; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 25) **STUART P.**: „*The Community and the 70s*“ , *The European Union: Policy, Development and Issues* < <http://www.bham.ac.uk/IGS/course/1970s.rtf> In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 26) **TŘI PILÍŘE EVROPSKÉ UNIE**: Wikipedie, internetová encyklopedie. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Tři_pilíře_Evropské_unie
- 27) **WALLACE, H., WALLACE, W.**: *Policy-Making in the European Union, Oxford - 2000*, str. 484; ; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 28) **WEISS, T.**: 2004. *Evropská bezpečnostní strategie ve světle Národní bezpečnostní strategie USA*. Europeum, Dostupné na: http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=733

- 29) **WESSELS, W.:** *Evropská rada, z knihy editované Wernerem Weidenfeldem a Wolfgangem Wesselsem, Evropská Unie od A do Z, Praha 1996* In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 30) **WESTERN EUROPEAN UNION, CHRONOLOGY, 1980:** *Revival of the Debate on European Security*, <http://www.weu.int/eng/chronology/1980.htm> In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >
- 31) **WESTERN EUROPEAN UNION, CHRONOLOGY, GLOSSARY** [http://www. weu.int/eng/chronology/1980.htm](http://www.weu.int/eng/chronology/1980.htm) In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupné na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

SEZNAM ZKRATEK POUŽÍVANÝCH V TERMINOLOGII EU

EBS	= Evropská bezpečnostní strategii
EPS	= Evropská politická spolupráce
EU	= Evropská unie
Eurojust	= Jednotka EU pro justiční spolupráci
Europol	= Evropský policejní úřad
EBOP	= Evropská bezpečnostní a obranná politika
OBSE	= Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	= Organizace spojených národů
SZBP EU	= Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie
RB OSN	= Rada bezpečnosti Organizace spojených národů

CIZÍ VÝRAZY

Determinanta = rozhodující, určující, usměřující parametr, činitel, či faktor pro žádoucí či nežádoucí aktivitu člověka

SEZNAM PŘÍLOH:

- Příloha č. 1 Tři pilíře Politiky Evropské unie
- Příloha č. 2 Členění politik EU
- Příloha č. 3 Příklad společné strategie SZBP
- Příloha č. 4 Příklad společné akce Rady
- Příloha č. 5 Problematika vytváření SZBP

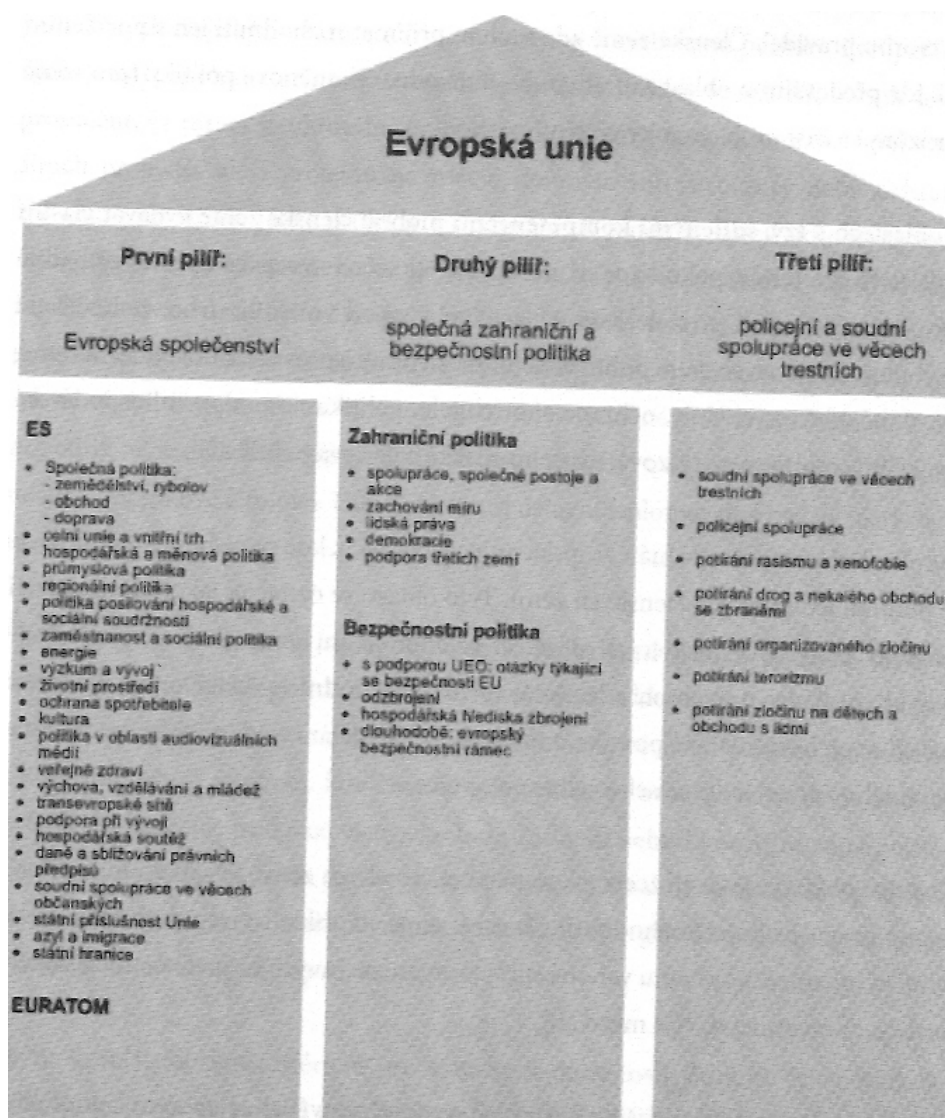
Příloha č. 1: Tři pilíře Politiky Evropské unie

Politika Evropské unie – „Tři pilíře“

I. Evropské společenství	II. Společná zahraniční a bezpečnostní politika	III. Policejní a justiční spolupráce
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Společná zemědělská politika ▪ Hospodářská a měnová unie ▪ Celní unie a Společný trh ▪ Společná obchodní politika ▪ Regionální a strukturální politika ▪ Dopravní politika ▪ Sociální politika ▪ Schengenský prostor ▪ Občanství EU ▪ Vědecko-výzkumná politika ▪ Politika hospodářské soutěže ▪ Ekologická politika ▪ Politika ochrany spotřebitele ▪ Vzdělání a Kultura ▪ Společná rybolovná politika ▪ Azylová a přistěhovalecká politika 	<p>Zahraniční politika:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Spolupráce v zahraniční politice ▪ Dodržování míru ▪ Volební pozorovatelé ▪ Lidská práva ▪ Demokracie ▪ Rozvojová pomoc <p>Bezpečnostní politika:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Evropská bezpečnostní politika ▪ Evropské síly rychlé reakce ▪ Odzbrojování 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pašování drog a obchod se zbraněmi ▪ Obchod s lidmi ▪ Terorismus ▪ Zločiny proti dětem ▪ Organizovaný zločin ▪ Korupce

Příloha č.2: Členění politik EU

SPOLEČNÁ STRATEGIE EVROPSKÉ RADY

ze dne 19. června 2000

o oblasti Středomoří

(2000/458/SZBP)

EVROPSKÁ RADA,

s ohledem na Smlouvu o Evropské unii, a zejména na čl. 13 odst. 2 této smlouvy, PŘIJALA TUTO SPOLEČNOU STRATEGII:

ČÁST I

VIZE EVROPSKÉ UNIE PRO OBLAST STŘEDOMOŘÍ

1. Oblast Středomoří má pro EU strategický význam. Prosperující, demokratická, stabilní a bezpečná oblast s otevřenou perspektivou vůči Evropě je v nejlepším zájmu Evropské unie a Evropy jako celku.

...

ČÁST II

CÍLE

7. V rámci své politiky vůči oblasti Středomoří sleduje Evropská unie tyto cíle:

- vymezit **společný prostor míru a stability** prostřednictvím politického a bezpečnostního partnerství,
- ...
- vytvořit **sociální, kulturní a mezilidské partnerství**, tj. rozvíjet lidské zdroje, podporovat porozumění mezi kulturami a výměny mezi občanskými společnostmi,
- **podporovat základní hodnoty, na kterých je založena Evropská unie** a její členské státy, zejména lidská práva, demokracii, řádnou správu věcí veřejných, průhlednost a právní stát,
- podporovat partnery ze Středomoří a pomáhat jim v jejich úsilí směřujícím k **zavedení volného obchodu s Evropskou unií a mezi nimi** v souladu s Barcelonskou deklarací, v jejich hospodářském přechodu, a zejména přilákat více investic do oblasti,
- **posílit spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí**, jak zdůraznila Evropská rada na zasedání v Tampere,
- vést dialog mezi kulturami a civilizacemi za účelem **boje proti intoleranci, rasismu a xenofobii**.

...

ČÁST III

OBLASTI ZVLÁŠTNÍCH ČINNOSTÍ A PODNĚTŮ

...

Politické a bezpečnostní otázky

13. Evropská unie posílí se svými partnery ze Středomoří politický dialog týkající se bezpečnosti na všech úrovních buď dvoustranně ... nebo na vícestranné úrovni s těmito cíli:

¹³⁵ KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.: *Učebnice evropské integrace*. 1 vydání. Brno. 2006. s.270-273

- posílit spolupráci vůči globálním bezpečnostním výzvám, jakými jsou **terorismus, organizovaná trestná činnost a obchod s drogami**,
- spolupracovat na případných dohodách určených k **zabránění konfliktů**, řešení krizí a **mírovému urovnání**, včetně **podpory řešení konfliktů a sporů mírovými prostředky**, včetně prostředků soudních,
- zabývat se možnostmi, jak řešit problém protipěchotních min v oblasti Středomoří, a to formou spolupráce v **boji proti minám**, včetně **odminování, zvyšování povědomí o problematice min a pomoci obětem** ve snaze rozvíjet cíle Ottawské úmluvy,
- podpořit partnery ze Středomoří, aby **podepsali a ratifikovali** všechny dokumenty o nešíření zbraní, zejména **Smlouvu o nešíření jaderných zbraní, Úmluvu o chemických zbraních, Úmluvu o biologických zbraních** a Smlouvu o všeobecném zákazu jaderných zkoušek,

Demokracie, lidská práva a právní stát

14. V rámci barcelonského procesu a dvoustranných vztahů s partnery ze Středomoří Evropská unie:

- aktivně podpoří **posílení demokratických institucí a právního státu**, zejména politickým dialogem a vyjádřením **podpory soudní reformy**, vytvářením institucí, a **svobody projevu**, zejména posílením nezávislých sdělovacích prostředků,
- učiní opatření, aby přesvědčila partnery ze Středomoří **zrušit trest smrti** v souladu s hlavními směry Evropské unie.

Mír na Středním východě

15. Evropská unie s ohledem na odstavec 6 této společné strategie:

- poskytne své zkušenosti hlavním stranám mírového procesu, předloží jim svá stanoviska a nabídne dobré služby a pomoc, aby usnadnila **uzavírání mírových dohod**, a přispěla tak k přípravě mírové éry na Středním východě,

Hospodářské a finanční aspekty

16. Evropská unie:

- bude aktivně pracovat na **provádění evropsko-středomořských dohod o přidružení**, zejména formou dalšího zlepšování rozvoje liberalizace trhu ve všech pro partnery významných oblastech za podmínek stanovených Barcelonskou deklarací,
- podpoří liberalizaci běžných plateb s výhledem co nejdříve celkově **liberalizovat pohyb kapitálu**. Evropská unie navíc bude **podporovat použití eura** jako smluvní a vyrovnávací měny ve středomořském obchodu,
- nabídne na základě zkušeností, které získala v **rámci transevropských sítí** v oblasti dopravy, energie a telekomunikací, **podporu vzájemnému propojení mezi partnery ze Středomoří, jakož i mezi nimi a Evropskou unií**.

- zajistí, aby byla věnována veškerá pozornost cíli **vytváření tržního hospodářství se sociálním rozměrem**, včetně základních pracovních norem a **podpory rovných příležitostí pro muže a ženy**.

• ...

- Evropské společenství a jeho členské státy budou **koordinovat své strategie**, programy a činnosti v oblasti finanční a rozvojové spolupráce ve prospěch partnerů ze Středomoří a bude spolupracovat také s ostatními dárci **ve snaze zajistit soudružnost, doplňkovost a popřípadě spolufinancování**.

...

Spravedlnost a vnitřní věci

22. Na základě *acquis* barcelonského procesu a závěrů ze zasedání Evropské rady v Tampere bude EU:

- jednat v souladu se Ženevskou úmluvou o právním postavení uprchlíků a ostatními souvisejícími nástroji a připojí k podpoře plného dodržování těchto nástrojů partnery ze Středomoří,
- posuzovat možnost **zjednodušení a zrychlení řízení při udělování víz**,
- zajišťovat liberalizaci pravidel týkajících se převodu zisků a najít řešení pro **zamezení dvojitého zdanění**, zejména pro legální přistěhovalce a pro osoby s dvojím státním občanstvím,
- zavádět účinné mechanismy **spolupráce v boji proti nelegálním přistěhovaleckým sítím**, včetně **obchodu s lidmi**, zejména prostřednictvím uzavírání dohod o zpětném přebírání osob pro své vlastní občany, občany třetích zemí a osoby bez státní příslušnosti,

...

ČÁST IV NÁSTROJE A PROSTŘEDKY

...

Koordinace

29. Členské státy vyvinou další úsilí, aby **zkoordinovaly své činnosti** vůči oblasti Středomoří, zejména v rámci regionálních a mezinárodních organizací, jako je **Rada Evropy, OSN, OBSE** a mezinárodní finanční instituce; tato koordinace musí brát v úvahu pravomoci Společenství.

...

ČÁST V Doba platnosti

36. Tato společná strategie se použije ode dne zveřejnění na **čtyřleté počáteční období**. Na doporučení Rady ji může Evropská rada prodloužit, přezkoumat a v případě potřeby přizpůsobit.

(Akty přijaté podle hlavy V Smlouvy o Evropské unii)

**SPOLEČNÁ AKCE RADY 2005/190/SZBP
ze dne 7. března 2005**

Integrované misi Evropské unie na podporu právního státu v Iráku, EUJUST LEX

RADA EVROPSKÉ UNIE,

s ohledem na Smlouvu o Evropské unii, a zejména na článek 14, článek 25 třetí pododstavec, článek 26 a článek 28 odst. 3 této smlouvy,

vzhledem k těmto důvodům:

(1) Evropská unie **podporuje bezpečný, stabilní, jednotný, prosperující a demokratický Irák**, pozitivně přispívající ke stabilitě dané oblasti. EU podporuje irácký lid a iráckou prozatímní vládu v jejich úsilí o hospodářskou, sociální a politickou obnovu Iráku v rámci provádění rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1546 ze dne 8. června 2004.

...

(3) Evropská rada se shodla, že EU by mohla k obnově a vzniku stabilního, bezpečného a demokratického Iráku užitečně přispět **prostřednictvím integrované mise**, která by mimo jiné **podporovala užší spolupráci mezi jednotlivými aktéry v rámci celého systému trestního soudnictví, posílila řídicí schopnosti vyšších úředníků a úředníků s vysokým potenciálem z řad policie a z oblasti soudnictví a vězeňství a zlepšila schopnosti a postupy trestního vyšetřování při plném respektování právního státu a lidských práv.**

(4) Jak bylo dohodnuto Evropskou radou, rozhodla Rada ve Společné akci 2004/909/SZBP o vyslání týmu odborníků, který by pokračoval v dialogu s iráckými orgány a zahájil počáteční plánování případné integrované mise v oblasti policie, podpory právního státu a civilní správy, jejíž začátek se očekává po volbách a který by zejména posoudil naléhavé bezpečnostní potřeby takové mise.

(5) Rada dne 21. února 2005 rozhodla o **zahájení integrované mise v oblasti podpory právního státu v Iráku**, která by začala fungovat co nejdříve, s výhradou úředního pozvání iráckými orgány.

(10) Podle čl. 14 odst. 1 Smlouvy je třeba určit **finanční referenční částku pro celou dobu provádění společné akce**. Určení částek financovaných z rozpočtu Společenství závisí na vůli legislativního orgánu a na dostupnosti rozpočtových položek závazků během daného rozpočtového roku. EUJUST LEX rovněž obdrží věcné příspěvky od členských států,

¹³⁶ KÖNIG, P., LACINA, L., PŘENOSIL, J.: *Učebnice evropské integrace*. 1 vydání. Brno. 2006. s.270-273

PŘIJALA TUTO SPOLEČNOU AKCI:

Článek 1

Mise

1. Evropská unie zřizuje Integrovanou misi na podporu právního státu v Iráku EUJUST LEX, skládající se z **plánovací fáze**, která **započne nejpozději 9. března 2005**, a **operativní fáze**, která **započne nejpozději 1. července 2005**.

Článek 2

Mandát

1. EUJUST LEX řeší **naléhavé potřeby v iráckém systému trestního soudnictví zajišťováním odborné přípravy vyšších a středních úředníků na vedoucí úrovni řízení a v oblasti trestního vyšetřování. Cílem této odborné přípravy je zlepšení kapacity, koordinace a spolupráce různých složek iráckého systému trestního soudnictví.**

...

5. EUJUST LEX je bezpečná, nezávislá a jasně vymezená, avšak **má doplňkovou povahu** a přidává hodnotu k pokračujícímu mezinárodnímu úsilí, zejména Organizace spojených národů, a rovněž **rozvíjí součinnost stávajícího úsilí Společenství a členských států**. V této souvislosti naváže EUJUST LEX styk s členskými státy, které v současnosti uskutečňují projekty odborné přípravy.

Článek 3

Struktura

EUJUST LEX je v zásadě strukturována takto:

- a) vedoucí mise,
- b) koordinační úřad se sídlem v Bruselu,
- c) styčný úřad v Bagdádu,
- d) zařízení pro odbornou přípravu a školitelé, jež poskytují členské státy a jež koordinuje EUJUST LEX.

...

Článek 6

Personál

...

2. Personál EUJUST LEX vysílají členské státy nebo orgány Evropské unie. **Každý členský stát nese náklady na personál EUJUST LEX, který vyslal, včetně platů, nákladů na zdravotní péči a jiných příspěvků než denních diet a cestovních výdajů, jak jsou vymezeny ve finančním výkazu.**

...
4. Veškerý personál zůstává **podřízen příslušnému členskému státu nebo orgánu Evropské unie a vykonává své povinnosti a jedná v zájmu mise**. Během mise i po jejím skončení **dodržuje nejvyšší stupeň zdrženlivosti, pokud jde o veškeré skutečnosti a informace vztahující se k misi**. Personál ctí bezpečnostní zásady a minimální bezpečnostní normy zavedené rozhodnutím Rady 2001/264/ES ze dne 19. března 2001, kterým se přijímají bezpečnostní předpisy Rady.

Článek 8

Linie velení

1. EUJUST LEX má jakožto operace k řešení krize jednotnou linii velení.
2. Politický a bezpečnostní výbor zajišťuje politickou kontrolu a strategické řízení.
3. **Vedoucí mise vede misi a zajišťuje její koordinaci a běžné řízení.**
4. Vedoucí mise podává zprávy generálnímu tajemníku, vysokému představiteli.
5. **Generální tajemník, vysoký představitel dává pokyny vedoucímu mise.**

Článek 9

Politická kontrola a strategické řízení

...
Rozhodovací pravomoc, pokud jde o cíle a ukončení operace, **si ponechává Rada**, které je nápomocen generální tajemník, vysoký představitel.

Článek 11

Finanční opatření

1. Finanční referenční částka určená **na pokrytí výdajů týkajících se mise je 10 000 000 EUR.**

...
3. Vzhledem ke konkrétní bezpečnostní situaci v Iráku jsou **služby v Bagdádu poskytovány v rámci stávajících smluv uzavřených Spojeným královstvím se společnostmi uvedenými v příloze. Rozpočet EUJUST LEX kryje tyto náklady do výše 2 340 000 EUR.** Spojené království podává za konzultace s vedoucím mise pravidelné zprávy Radě obsahující náležité informace o těchto výdajích.

Článek 13

Poskytování utajovaných informací

Generální tajemník, vysoký představitel je v souladu s bezpečnostními předpisy Rady oprávněn podle potřeby a v souladu s operativními potřebami mise poskytovat hostitelskému státu a OSN utajované informace a dokumenty EU vytvořené pro účely operace až do úrovně „RESTREINT UE“. Za tím účelem budou vypracována místní ujednání.

Článek 14

Vstup v platnost

Tato společná akce vstupuje v platnost dnem přijetí.
Její použitelnost končí dnem 30. června 2006.

Článek 15

Zveřejnění

Tato společná akce bude zveřejněna v Úředním věstníku Evropské unie.

V Bruselu dne 7. března 2005.

Za Radu

J. KRECKÉ

předseda

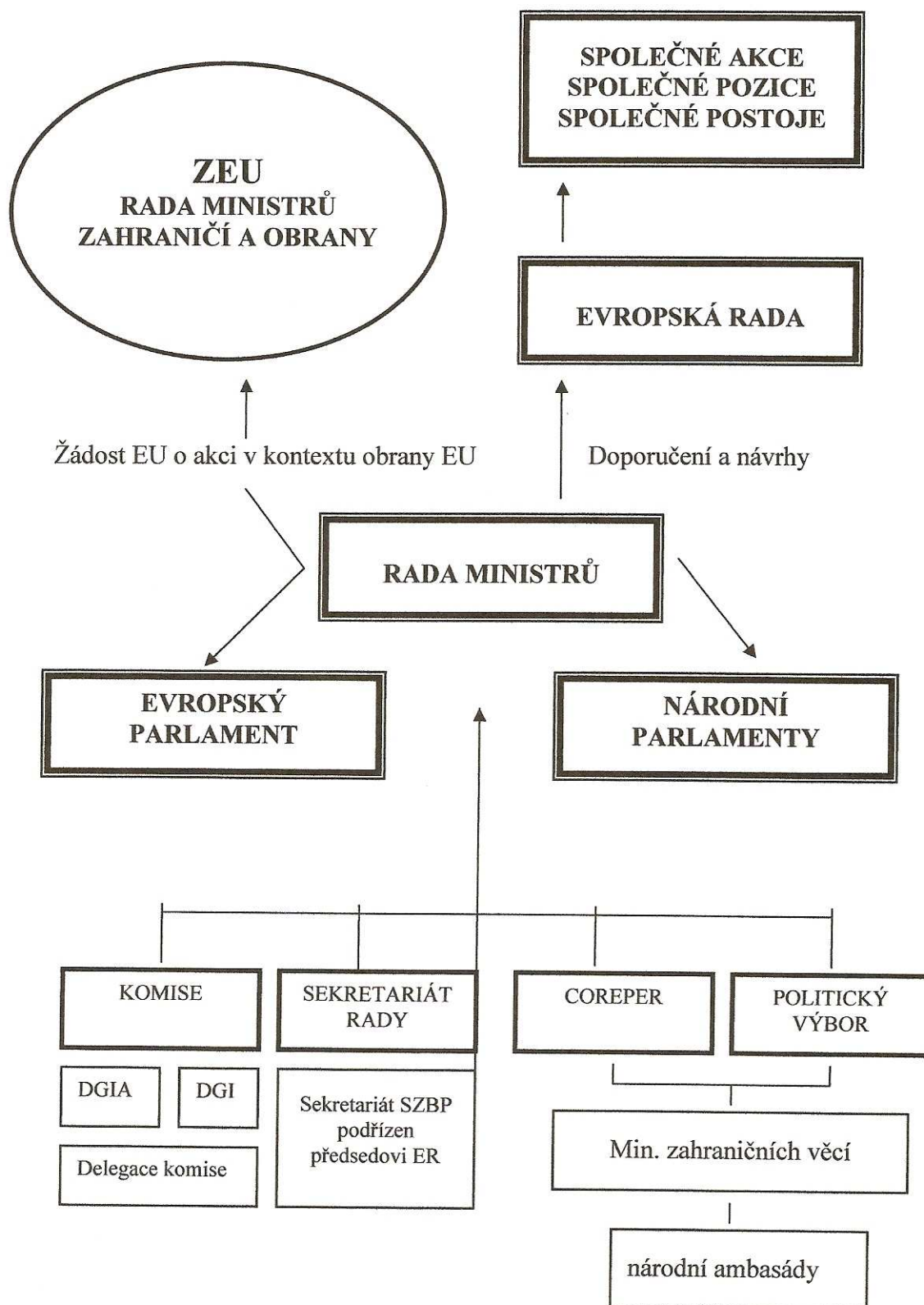
PŘÍLOHA

Seznam společností uvedených v čl. 11 odst. 3

- Control Risks Group: mobilní bezpečnost
Cottons Centre
Cottons Lane
London SE1 2QG
(Limited company)
- Frontier Medical: základní zdravotnické služby
Mitcheldean
Gloucestershire
GL17 0DD
(divize společnosti Exploration Logistics Group plc)
- Crown Agents for Oversea Governments & Administrations Limited: základní životní potřeby včetně
potraviny, vody, praní a čištění
St Nicholas House
St Nicholas Road
Sutton
Surrey SM1 1EL
- Armorgroup Services Limited: vnější zabezpečení
25 Buckingham Gate
London
SW1E 6LD

Zdroj: Rada EU (2005b), zvýraznění tučným písmem přidáno autorem.

¹²⁰ Policy making in the EU, Chapter 16 – CFSP or just a new name?, Anthony Forster and William Wallace, Oxford 1996, str. 427, Fig. 16.1. CFSP : The tangled web of policy-making * Regelsberger E., Foreign Policy of The EU, Figure 4.1. Institutional Adaptations; In RUDOLSKÝ, J. : *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. Dostupná na: < <http://www.sweb.cz/szbp/> >

ABSTRAKT

FRANĚK, Robert: SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA
EVROPSKÉ UNIE

bakalářská práce.

České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009. 61 s.

Vedoucí bakalářské práce : PhDr. Hauser Jan

Klíčová slova: Evropská politická spolupráce, Strategie, Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU, Transatlantismus

Práce se zabývá vývojem evropské politické spolupráce v rozšiřující se EU. Dále pojednává o vývoji evropské politické spolupráce (EPS), vytvoření EU a vzniku SZBP na Mezivládní konferenci 1991-92 v Maastrichtu, význam závěrečného dokumentu Mezivládní konference 1996-97 (takzvané Amsterodamské smlouvy) ve vztahu k SZBP a vývoji politické integrace Evropy. Dále popisuje charakteristiku Evropské bezpečnostní a obranné politiky a analyzuje zahraniční politiku rozšiřující se EU a její současné i budoucí dopady na transatlantické vztahy a vývoj transatlantických vztahů. Dále popisuje předpokládané trendy jejich dalšího rozvoje ve vztahu k Evropské bezpečnostní a obranné politice.

ABSTRACT

FRANEK, Robert : COMMON FOREIGN AND SECURITY POLICY EUROPEAN UNION

Ceske Budejovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2009. 61 s

Head work : PhDr. Hauser Jan

Key words: European political cooperation, strategy, Common Foreign and Security Policy EU, Transatlantismus

The work deals with the evolution of European political cooperation in the enlarging EU. In addition, discusses the evolution of European Political Cooperation (EPC), the creation of the EU and the emergence of the CFSP on the 1991-92 Intergovernmental Conference in Maastricht, the importance of the final document of the IGC 1996-97 (the so-called Treaty of Amsterdam) in relation to the CFSP and the development of political integration of Europe. It also describes the characteristics of the European security and defense policy and analyze foreign policy enlarging the EU and its current and future impact on transatlantic relations and the development of transatlantic relations. Furthermore describes the trends of their further development in relation to the European Security and Defense Policy.